

Årsskrift 2013

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske forening

Årsskrift 2013

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske forening årsskrift 2013

Redaktion: Bent Skov Larsen, Erik Thomsen og Peter Heiberg

ISBN nummer: 978-87-990322-8-0

ISSN: 1602-5067

Forsideillustration: Det gamle hus på Gl. Strandvej 117. Foto omkr. 1950.

Bagsideillustration: Store Kro omkr. 1850 – akvarel malet af Poul Christian Krøll (Nationalmuseet)

Opsætning og tryk: Ilsted Tryk, Nivå

Årsskriftet har modtaget støtte fra Fredensborg kommunes kulturpleje

”Redaktionen har forsøgt at finde og navngive alle rettighedshavere til fotografier og andre illustrationer. Eventuelle krænkelser af nogen rettighed, er derfor sket utilsigtet. Hvis man i givet fald henvender sig til udgiveren med sit krav, vil der straks blive afregnet, som om aftale havde været indgået”.

Indholdsfortegnelse

Af en Slette-pogs erindringer.....	side 5
<i>Peter Bagger</i>	
Onkel Børge i Sletten	side 10
<i>Ole Michelsen</i>	
En uge på fornyelseskursus for damer	side 18
<i>Elly Nørrung</i>	
Kassebørn i Grønholt sogn omkring år 1800	side 24
<i>Carl O. Petersen</i>	
Da kvinderne gik til valg - en historie om Liste D	side 36
<i>Lise Schifter</i>	
En fiskerpige fra Sletten	side 44
<i>Niels-Jørgen Pedersen</i>	
Fortiden . . . det var jo igår	
Baggrund og overvejelser omkring et lokalhistorisk fotoprojekt	side 47
<i>Kai Olsen</i>	
Solskinshuset i Dageløkke	side 56
<i>Bodil Winding Laursen</i>	
Omkring den gamle Mejerivej.....	side 61
<i>Niels-Jørgen Pedersen</i>	
Søren Kierkegaard i Fredensborg	side 78
<i>Ernst Turso</i>	

Af en Slette-pogs erindringer

Peter Bagger

Vi har tidligere - i årsskriftet for 1995 - bragt et indlæg med Peter Baggers barndoms erindringer fra Sletten.

Efterfølgende er Peters erindringer (1994) fra slægtens hus i Sletten, Gl. Strandvej 117.

Bragt med tilladelse fra Bodil Bagger.

Det gamle hus på Gl. Strandvej 117. Foto omkr. 1950.

Da jeg som barn i 1930erne var alene med min moder, boede jeg meget hos mine bedsteforældre (Louise og Jens Peter Bagger Jensen). De boede i et lille hus helt ude ved vandet på en grund som var forskud på arv fra min bedstemoders barndomshjem. Jeg vil antage at deres grund var den største i Sletten på den tid. Min oldefar (Jørgen Jensen, Morbror I) havde været bundgarnsfisker og var tillige veteran fra krigen i 1864. Var med i slaget ved Helgoland. Ved mine oldeforældres død overtog en broder (Jørgen Jensen, Morbror II, også kaldet Skam Dick) forældrenes hus, og da han var alene, kom en nevø til ham og førte hus. Det er ham jeg vil skrive om.

Karl Sigfred Jensen blev født i 1894 og var barnebarn af mine oldeforældre. Han blev i 1923 gift med Karla fra Karl Rose-slægten - lidt længere oppe under bakken -

Karl Sigfred Jensen på VESTA

og de fik børnene Karen, Jørgen, Jens, Preben - og som en lille efternøler Svend. Sigfred drev fiskeri. Først var det med en større båd, der hed *Oresund*. Det var sammen med familien. (Båden var bygget i Holbæk i 1919 og var søsterskib til Peter Møllers *Fylla*.) Da noget af familien faldt væk, blev båden solgt og Sigfred købte sin egen, en mindre båd, der hed *Vesta*. Den ligger her i året 1994 i Gl. Humlebæk havn, helt ombygget fra den tid, hvor der var mange både i Sletten havn.

Min bedstefader fiskede med ham i flere år og i sildefiskeriet hen på eftersommeren kunne vi unger nogle gange så få lov at komme med lørdag - søndag, når vi ikke skulle i skole. Selv har jeg i halvtredserne fisket med ham, da jeg gik arbejdsløs.

Sigfred var alsidig, først og fremmest fisker, men også lods. Det er der ikke mange, som er klar over. Huset og stejlerækken - hvor garnene blev hængt til tørre - var lige ud til vandet nord for havnen. Så kunne vi unger mærke en vis uro og renden frem og tilbage på pladsen med kikkert i hånden og kikke nordover efter skonnerter med cement til Fr. Reimers i Nivå eller Alfred Knudsen i kroens købmand og trælasthandel. De havde blandt andet også cement i pakhuset ved den Søndre Havnegyde. Sågar til Toft i Hørsholm er der kommet cement ind her til Sletten, da havnen i Rungsted ikke kunne bruges til formålet. Sigfred fulgte så skonnerterne og tog på havnen, fik fat i en jolle og roede ud til dem og lodsede dem ind i havnen. Han fik derpå fat i dem, der skulle have lasten. Det var godt at kende Sigfred, for der var altid brug for tre mand til losningen: to mand i lasten og en mand til at hale slænget ind til lastbilen. Jeg har selv været med til at losse cement, hvor der var tre skonnerter at losse, så var der ikke meget hud tilbage på fingerspidserne. Det var akkordarbejde - et vist beløb pr. pose plus feriepenge.

En anden side var, når der ikke var meget fiskeri. Om sommeren var der to gartnere, der skulle bruge folk til de store sommervillaer oppe i Humlebæk. Slå græs og skuffe havegange. Gartnerne hed Jensen og Sørensen, som havde øgenavnet Guleroden. Der var flere andre fiskere med også.

Sigfred var også med til om foråret at sætte badebroer ud for Tømrrermester Heinrichsen. Det kunne godt være et slid, hvis der også skulle være badehus på, og dem var der mange af på den tid. Sigfred havde selv to badehuse på sin grund, og så kunne dem, der ikke boede ved vandet, komme ned og bade mod et vist beløb. Det var der mange, der benyttede sig af, og alle kommis'erne fra Knudsens Købmandshandel kom, når forretningen var lukket.

Der blev også lejet ud til sommergæster. Det var de samme år efter år. Så flyttede hele familien op på loftet og sov der. Der var et rum nede, som vi kaldte huset, hvor garnene hang. Der var der trukket en gasledning ud så Karla kunne lave mad. Den gang var der bygas, som kom fra Helsingør. Sigfred havde også høns omme i baghaven og et stort stykke med kartofler. Det var jo en stor familie, så der skulle noget til.

Da så krigen kom, fik Sigfred fat på en lille gris udenom al kontrol. Grisen blev fodret op og slagtet om efteråret og saltet ned i et stort trækar. Det samme blev en del sild, så man havde noget, hvis det blev isvinter; så kunne man ikke sejle. Når isen kunne bære, blev sparkstøttingen hentet frem og en sildekasse bundet på. Så var det ud og pilke torsk. Livet går videre.

Huset var et vinkelhus, som man kom ind i midt på langsiden - lige ind i køkkenet, som var langt og smalt. Skorstenen stod der, og man måtte bukke hovedet for kakkelovnsrøret fra stuen. Så kom gruekedlen som Karla vaskede tøj i. Længere fremme blev det bredere, hvor der var muret en trappe ned til kælderen, som ikke var stor - En og en halv meter på hver led. Over kælderen var der fadebur, hvor der senere blev lavet toilet.

Gik man til venstre, var der soveværelse og bag dette et meget smalt kammer, det var ikke meget bredere end en meter og ti. Gik man til højre, kom man ind i stuen. Her var der en stor slagbænk ud mod vandet, hvor onkel Jørgen lå. Det var ham Sigfred og Karla holdt hus for. Foran slagbænken stod der et langt bord - lige så langt som slagbænken. Der var slået fine messingsøm i som mål. Det var fordi de før i tiden - når de selv bandt deres garn - skulle have nogle mål. Midt på langsiden var der en stor skuffe, hvor Karla havde sukker, knive og vistnok margarine og brød som kom frem ved ottetiden. Så blev der lavet the.

Om sommeren var de jo ude i huset som tidligere omtalt, men om vinteren blev lyset ikke tændt, med mindre Sigfred skulle bøde garn, og når vi skulle have the. I dag ville jeg gerne have haft den blå emaljerede, kuglerunde tekande fra den gang. Var den ikke sort indeni, så var den meget mørk. Da de fik en ny tekande, blev den gamle smidt ud i søen. Der lå den og rullede mellem stenene. Det eneste lys indtil the tid var marieglasset i kakkelovnen, også den store radio, som stod oppe på et højt skab. Den var så god, at vi kunne tage isbryderne om vinteren, når de talte med hinanden.

Så var der en skænk hvor Karla havde fint porcelæn, og på den var der billeder af familien, og så hang der kobbertøj på væggene. For uden slagbænken var der en lænestol, som stod i hjørnet bag kakkelovnen, tre eller fire højryggede stole og et lille bord, som Karla havde nips på. At huset var gammelt, er der ingen tvivl om, men der var intet bindingsværk i. Ved en senere ombygning fandt man gamle kanonkugler under gulvet i stuen. Vi havde ellers kun hørt om den, der sidder oppe i den gamle skole oppe på bakken fra Englandskrigene.

Jørgen Jensen Morbror, den yngre, ved det gamle skur der stod bag ved huset. Bagerst i skuret var der indrettet svinesti.

Onkel Børge i Sletten

af Ole Michelsen

Min far døde, da jeg var 14, og den sorg kommer tilbage til mig om natterne. Han tog livet af sig. Efter hans død fik jeg et meget nært og godt forhold til min morbror Børge. Han var kunstmaler og havde et lille hus i Sletten.

Efter min fars død gik min familie nærmest i chok. Men min mor var en stærk kvinde. Hun kom fra det velbjergete borgerskab. Min morfar var manufakturhandler og biografdirektør (det er derfra, udtrykket „Film skal ses i biografen“ stammer). Mine bedsteforældre havde mange penge, og de mente i deres gullaschfarvede holdning til livet, at det bedste, de kunne gøre for deres datter, var at sende hende på Mariaforbundet, hvor hun brillerede ved at lave en waleskringle til ug.

Det var hendes forudsætninger, da min far døde og efterlod sig ingenting, bortset fra en cello og et lommeur, som var slidt op. Min storesøster Grete var i lære hos Fønnesbech som dameskrædder, og min lillebror Christian, der var fem år yngre end mig, gik i fri mellem og var vel nærmest det, man i dag kalder retarderet. Det var de odds, vi levede med i 1954.

Min mor tog et job i det, der dengang hed Handelsbanken. Hendes stilling betegnedes som honorarlønnet, og hun lavede det mest beskedne forefaldende arbejde, man kan forestille sig.

Lønnen var elendig, men hendes glæde ved arbejdet var stor. Hun kastede lys over sine omgivelser og havde en ukuelighed og et livsmod, som bevirkede, at vi kunne leve videre på laveste blus og med en eller anden stor, sort sorg, som ingen af os var i stand til eller havde tid til at bearbejde.

Vi havde det sådan set godt – på trods.

Det sjove for mig var at besøge onkel Børge i den periode. Han havde heller ingen penge, men havde valgt at leve et kompromisløst liv som kunstner. Han var

*Morbror Børge - alias maleren
Børge Bokkenbeuser (1910 -1976)
fotograferet i atelieret
Gl. Strandvej 250B, Sletten
omkr. 1970
(Fotograf: Jørgen Rubæk Hansen)
Alsønderup-Tulstrup Lokalhistoriske
Arkiv*

familiens sorte får, og det passede mig udmærket, for han havde alle de interesser, som var og senere hen i højere grad blev mine. Han læste meget, og jeg elskede hans guldne, uindbundne bøger, som alle stort set havde samme farve. Nikotinens farve. Gulligbrun.

Til trods for sin store fattigdom røg han 50-60 Virginia-cigaretter om dagen. Og han blev ved med at ryge til det sidste. Jeg besøgte ham på Hillerød Amts sygehus, da kræften var ved at få fat på ham. Der var to ting, han insisterede på at fortælle mig.

Den ene var, at når han kom hjem efter denne her behandling, ville han aldrig drikke sig fra sans og samling mere. Den anden var, om jeg ville være sød at tage hans tomme cigaretpakninger med i lommen, når jeg gik fra sygehuset. Det er ikke fordi, jeg ryger i smug, sagde han. De er så søde ved mig, og jeg må ryge alt, hvad jeg har lyst til, men de tror simpelthen ikke deres egne øjne, når de ser de tomme pakninger i askebægeret.

Det var altså for at komme deres undren og deraf følgende bekymring i forkøbet, at han bad mig rydde op efter ham.

Det syntes jeg var betænksomt.

Jeg lærte mange ting af onkel Børge. En af dem var at drikke, og så skal jeg straks tilføje, at uanset om man er ung eller gammel, så er det en selv, der løfter glasset op til munden. Der er ikke nogen, der hælder det i os. Vi kan selv. Men naturligvis kan omgivelserne være inspirerende, og det var de.

Som alle potentielle drankere kæmpede også onkel Børge mod alkoholikeren i sig selv. Han var meget dygtig til bondeanger, og han var en meget disciplineret maler. Han malte hver dag, ligesom han skrev dagbog hver dag og læste sig i søvn, uanset hvad han havde fået inden for vesten. Men dagene var lange at komme igennem uden sprut, og det var sjældent det lykkedes. Når klokken blev hen ad 17, trængte han til en lille forfriskning. Så forlod han sit atelier og gik ind i sin stue, hvor jeg som regel sad og læste, og så råbte han: Hedvig, Hedvig. Det betød portvin, og så hentede jeg flasken og to glas. Træerne i Lave Skov kastede lange skygger ind over Børges velholdte have, og solen tyndede ud, mens vi drak portvin og talte om kvinder, de franske impressionister, Roger Martin du Gard, Anatole France og Jules Romains. Indtagelse af alkohol var en naturlig del af adgangsbilletten til en attraktiv verden. Den kunstneriske. „Sandheden findes i vinen” siger man så sangvinsk, og det kan der være noget sandt i, som Benny Andersen ville sige og tilføjer: Men er det sandt nok?

Det man glemte at sige til mig dengang, var, at „der er noget farligt indeni.” For nogle mennesker, og de mennesker, det er farligt for, er dem, der dårligst kan se faren, før det er alt for sent.

Onkel Børge havde gode venner, som gerne aflagde ham improviserede visitter. Børge var jo altid hjemme, mente man, og det kunne da være hyggeligt lige at smutte forbi. Men han hadede uanmeldte besøg, fordi de altid var en afbrydelse af hans hårdt tilkæmpede arbejdsdisciplin, og der findes næppe noget, der er mere personligt end en kunstners arbejdsdisciplin. Han er alene om at værne om den. Børge havde lagt et par ægteskaber bag sig, så konerne kunne ikke forstyrre ham, og jeg var ikke i en position, hvor jeg kunne tillade mig at forstyrre ham, og det var jeg heller ikke interesseret i, for i så fald ville der falde brænde ned, for ikke at sige: så var der lagt i kakkelovnen. Metaforen er relevant, for det med fyringen var det store problem. Børge havde ikke altid råd til brændsel.

Men vennerne tog det ikke så højtideligt, det med at forstyrre. Den syngende rejsebogsforfatter Hans holdt meget af at besøge sin ven kunstmaleren, og han havde altid noget med. De store lommer i vinterfrakken kunne snildt rumme en flaske portvin, og pudsigt nok lå der altid et halvfærdigt manuskript i lommen plus noderne til en Lied. Børge spillede klaver. Det stod i hans kolde atelier. Han øvede sig hver dag og sang i øvrigt med en sprød, lidt falsk stemme, som kunne minde om Charles Wilkens'. Hans kunne faktisk synge, og han elskede at optræde, så han var altid parat til at levere underholdning.

Problemet for ham var at blive lukket ind. Han vidste, at han forstyrrede, hver gang han kom. Men han kunne ikke lade være, og derfor måtte han finde et påskud. Han bankede på havedøren, og jeg lukkede op.

Er du her? Det var da rart. Er Børge i gang med at male? Jeg vil ikke forstyrre ham, men hvis han har tid et øjeblik.

Så kom Børge.

Goddag, Hans. Jeg står og maler.

Jamen, jeg går igen med det samme, men jeg har i nat skrevet en tekst om spanier-nes livsglæde, og jeg ville så gerne høre, hvad du mener om den. Jeg er gået lidt i stå.

Hvis vi kan gøre det på et kvarter.

Mens Børge satte penslerne på plads i atelieret, stak Hans mig portvinen og bad mig hente tre glas, og så blev det kvarter til en eftermiddag.

Børge havde fået en god, borgerlig opdragelse, så han kunne ikke nænne at smide

*Den syngende rejsebogsforfatter Hans Andreassen (1912 - 1993)
(Polfoto)*

Hans ud, og samtidig nød han forstyrrelserne lige så meget, som han hadede dem. Han levede med den alkoholiske splittelse, alle vi drankere kender. Vi vil ikke, men vi kan meget let overtales. Som en anden maler, Mogens Andersen, har udtrykt det i en titel på en fortræffelig erindringsbog: *Nødigt men dog gerne*.

Skriften stod tydeligt på væggen allerede dengang, men det forhindrer ikke den ramte i at dyrke sin last, og omfanget af lasten var slet ikke gået op for mig på det tidspunkt. Jeg morede mig strålende.

Hans læste med patos sin tekst og udbad sig kommentarer, og jeg labbede situationen i mig sammen med portvinen. Det var gyldne øjeblikke, og det var det faktisk. Det havde været sundere uden sprut, men så var disse små vidunderlige improviserede øjeblikke ikke blevet til noget. For oplevet med erindringens distance er det klart for mig i dag, at alkoholen altid var med som jokeren i spillet. Ingen af os ville dengang have sagt, at vi var sammen for at drikke. Det var jo kun en garniture til samværet. Det var ikke sprut, det handlede om, men kunst.

I dag er jeg nok tilbøjelig til at mene, at det var omvendt. Sprutten var det vigtigste. Det er ikke sikkert, jeg har ret, og hvis jeg har det, er det i hvert fald en erkendelse, som det har taget mig mindst 30 år at nå til.

Min opgave, som jeg påtog mig med glæde, var at hente nye forsyninger, når vi løb tør. Så cyklede jeg ned til Knudsen nede ved havnen og hentede øl og portvin. Det var det, de satte pris på, de garvede kunstnere. Og Knudsen gav gerne kredit.

Når Hans havde læst et nyt essay eller en ny novelle og det var færdigkommenteret, kunne han finde på at sige: Hvad er det dog, der ligger i min inderlomme? Det var pudsig. Det er noderne til Erlkönig. Skulle vi ikke opføre den for Ole? Det gjorde de så.

Næste nummer på programmet kunne være Mozart. Der blev drukket, røget og sunget lystigt, og for mig var det klart en velsignelse at være i det miljø. Der var balon over livet i Sletten, og det var der ikke så meget af i mit øvrige liv.

Men det var også ved de lejligheder, at mit forhold til øl og vin blev cementeret, og det er vel rimeligt at sige, at det var i den periode, mit forhold til de våde varer blev grundlagt.

Det ville jo være behageligt let at skrive, at disse meget ældre mennesker havde bragt en dreng i uføre. Men sådan ser jeg ikke på det. Det var en gavmild tid for mig. Det var stærkt udviklende og bestemmende for, hvad jeg skulle komme til at beskæftige mig med senere. Jeg nød de stunder, og der var en naturlig bremseklods for løjerne.

Et af Bokkenbeusers yndlingsmotiver: Den gule gavl på Strandmosegård malet fra bakken i Laveskov (Privateje)

Det var når jeg kom hjem. Så var det skolen og eftermiddagsarbejde som buddrenghos købmand M. Buch på Gl. Kongevej. Der trådte jeg ind i den socialrealistiske verdens gråtoner – uden begejstring. Det var bare nødvendigt.

Når Hans forlod os og cyklede slingrende hjem, var Børge ikke begejstret. Den ædruelige, flittige kunstner i ham gjorde oprør. Atter en dag var spildt, og det kunne jeg ikke helt forstå, fordi jeg mente, at vi havde moret os og haft en herlig eftermiddag. Men det var i den periode, hvor de voksnes hykleri endnu ikke var gået helt op for mig.

Jeg fattede ikke, at Børge ikke bare sagde nej til den slags samvær, når han hver gang fortro det bagefter, men den generation havde det åbenbart meget svært med at være oprigtig og sige fra. Og det er derfor, at alkoholen af så mange opfattes som en velsignelse. Den gør meget samvær mellem mennesker udholdeligt. Hvis man fore-

stiller sig, at man med et trylleslag kunne fjerne de alkoholiske drikkevarer i vort liv, så ville vi få et samværsproblem af dimensioner også i dag. Sprutten får – indtaget med måde – folk til at kunne holde ud at være sammen. For meget sprut får dem til gengæld til at pine og plage hinanden og undertiden til at begå mord. Det er derfor et velsignelsesrigt og morderisk stof, vi har med at gøre. Og vi lærer nok aldrig at leve i balance med det.

Uddrag fra Ole Michelsens bog "Den dansende Dæmon" 1999.

I kronikken "Landligt billede" i Social-Demokraten (18-05-1958) skriver Hans Andreassen om forskellige oplevelser og typer fra Humlebæk. Vennen Børge Bokkenheuser, her kaldet: Kunstmaler Ole Okkergul får disse ord med på vejen:

"Kunstmaler Ole Okkergul står udenfor sit atelier, ved sit staffeli og gør verden grønnere, gulere, rødere, trækker essensen ud af naturen og gør den anskuelig for den, som har svært ved at se selv."

*I farve- og motivvalg et typisk
billede af Børge Bokkenheuser.
Malet i 1950'erne fra stranden
med udsigt mod Sletten havn
(Privateje)*

Han splitter en tube og maser indholdet ud over lærredet og er ikke karrig, kunstmaler Ole Okkergul er en overdådig natur, som kun kniber nu og da på smørrets tykkelse på brødet og serverer de gule arter uden flæsk og pølse, de er kogt på abrakadabra. Men med en halv rødvin til, selvom det er to måneder siden, han har solgt et billede. Dog har købmanden et stort hjerte og en forkærlighed for fuldskæg i rødt. Købmanden har også macaroni på kredit og maleren har spist ligeså mange kilometer af det, som der er kilometer til Roma. Der er fæle knæ i hans olivengrønne fløjlsbukser og det vil ikke være længe før hans skarpe egne knæ går igennem dem, ak ja og nå ja, hver dag benter han sole ned fra himlen, arbejder med glødende pensel og en skæv sang ud af sin ene mundvig. Hvis det regner, så er det nature morte dag med en opstilling af 3/2 vin rougeflasker og de to citroner, som han købte pr kontant i forrige måned, de er ikke vokset, men har fået en dejlig skrumpet hud og gul farve med grønne filipenser i."

Opstilling med tulipaner og 2 citroner
– i dette tilfælde uden vinflasker
(Privateje)

En uge på fornyelseskursus for damer

Elly Nørrung

Manuskriptet er skrevet i november 1962, hvor fru Svarre en tidligere lægefrue i Humlebæk en kort overgang boldt disse kurser!

Manuskriptet er overladt til foreningen af sønnen til den nu afdøde Elly Nørrung.

Han skriver: "Min mor kom træt, bæs, eksalteret og lykkelig fornyet hjem. (ja, jeg busker det tydeligt).

Pension Hesselbøj Nyvej 8, Humlebæk

Inviteret på en uges gratis ophold i skønne omgivelser på et gammelt palæ ankom vi 25 damer i løbet af mandag og tirsdag. Jeg var den første, der blev modtaget af fru Svarre i hendes hus ”Hesselhøj” med ordene – det var dejligt de kom. Gå lige over på Hvilehjemmet og hjælp min lille søde moster. Og jeg fandt det store hvide 2 etagers hus i den smukke park, traf lille moster, og var snart i gang med at dække bord og lave mad til 20 mennesker. Køkkenet var en og en halv gange så stort, som vores lejlighed – et rigtigt herregårdskøkken med et stort komfur på midten, men heldigvis elektriske kogeplader i den ene ende og gasapparater i den anden. Selve huset, der om sommeren var hvilehjem for ældre damer, var smukt indrettet med gamle hvidmalede møbler, kønne tæpper og malerier, og med en hyggelig atmosfære alle vegne. Man kunne ligefrem mærke, at her havde en masse damer i tidens løb haft det rart. Værelserne var også gode.

Så mødtes vi vidt forskellige mennesker ved middagsbordet og skævede jo lidt til hinanden, for hvem og hvordan var de andre? Efter middagen holdt vi ”bestyrelsesmøde” i den blå salon og blev budt velkommen af fru Svarre, der er en meget yndig dame på 36 år, høj, lys, blåøjet og med store smilehuller og en utrolig vitalitet og lige så utrolige talegaver. Vi var alle i bestyrelsen og skulle finde ud af, hvordan vi skulle få det rart og opleve alt det ”fornyende” med hinanden. Det rent praktiske måtte vi selv organisere, og det kneb sommetider, for ingen ville være overordnet og kommandere med de øvrige.

Madlavningen

Om tirsdagen tilbød ”englene” Anna Lena og Camilla – to ældre veninder – at ville påtage sig madlavningen, hvis vi yngre ville gå til hånde. Maden var lidt af et problem, for der var ikke mange penge at købe for. Om tirsdagen fik vi kartofler, hvidkål og gulerødder med smeltet margarine. Onsdag kogt torsk, tre små torsk til 25 mennesker + æbleskiver. Vi velsignede fiskene, så de slog til, (kartofler og sennepssovs var der nok af). Torsdag skænkede en anonym giver 50 kr. på betingelse af, at de blev brugt til steg, så det blev festmiddag, kalvesteg med porrer, rosenkål og gulerødder. Dejligt! Aftensmaden bestod af 2 – 3 margarinemadder med spredt pålæg + varm kartoffelsalat eller lignende. Jeg foreslog ”slæbesild”, men ideen slog ikke an. Man lægger 25 stykker smørrebrød på stribe, tager en god kryddersild og slæber den hen ad hele striben; skal det være dobbeltbelagt slæber man den tilbage

igen. Desuden var der råkostsalat af, hvad der fandtes i hus og have. For at få penge til kaffe og brød, startede et par svenske damer og jeg en indsamling. Enhver, der ville gav 5 kr., og det beløb, der kom ind, rakte fint. Et par gange drog vi ud med indkøbsnet og bæreposer og hjemsøgte forladte sommerhushaver for at få nedfaldne æbler. Vi bankede artigt på på døren, men når ingen lukkede op, tog vi hvad vi havde brug for. Det blev så til æblegrød, marmelade og æblekage og til fyld i fire flotte lagkager sidste aften. De blev pyntet med flødeskum, grønne druer og mandarinstykker.

Programmet

Var maden sparsom, så var det øvrige så meget mere overdådigt. I løbet af ugen nåede vi følgende arrangementer: En berejst deltager (overlærer) fortalte om en rejse til Rusland og viste farvelysbilleder, og et par dage senere fik vi foredrag og billeder fra en rejse til Ægypten

Vi fik foredrag om Yoga-øvelser med demonstration og lærte blandt andet at tømme lungespidserne for gammel luft.

En aften var vi på besøg på råkostkurstedet HUMLEGÅRDEN (også kaldet "Gumlegården"), hvor bestyreren fortalte om en rejse til den lille spanske ø Ibiza, der ligger i nærheden af Mallorca, men endnu ikke er opdaget som turistø, og derfor er mere interessant at besøge. Også lysbilleder herfra-. Vi fik en lille forfriskning, og blev inviteret til at spise råkostmiddag om fredagen. Ved hver kuvert var anbragt en asiet med desserten: en lille tomat på et salatblad og en skefuld honning. Og så forsyndede man sig i øvrigt ved det overdådigt smukke bord i midten af lokalet. Der var alt i rå grøntsager, dels hele, og dels revne. Det smagte dejligt og mættede i mange timer.

Fra Humlegården gik vi på kaffevisit hos en meget sød og særpræget gammel dame – fru Christoffersen – i hendes smukke hjem. Hun går kun klædt i håndsytet tøj. Syr selv sine dragter af et stort stykke stof med en revne til hovedert og syet sammen i siderne. Da vi kom, gik hun ind og skiftede til sin "Glædeskjole". Hun fortalte om sit liv og sin lamme søn, der efter en operation kort efter fødslen af lægerne blev erklæret for evig stum. Fru Christoffersen mente, at hvis Gud ville, at hendes søn skulle tale, så skete det, og da drengen var 1½ år gammel, begyndte han straks at tale, og talte straks fejlfrit. Hans første ord var Benedikt – sit eget navn. Inden vi sagde farvel, skulle vi tage en seddel med et skriftsted.

En anden dag var vi på besøg på Tibberup mølle, der er indrette til beboelse og værksted for en kunstnerfamilie. Vi blev budt på kaffe og besøgte købsudstillingen, der bestod af keramik, malerier, håndvævede ting m. m.. Jeg købte en engel.

Louisiana nåede vi vist ikke alle at se, men vi var 5 -6, der en dag tog på besøg på

Det smukt beliggende museum og så den vidundelige samling af guld- og kunstsager fra Peru.

Fhv. landsdommer Fischer, som bor i en villa i Hvilehjemmets park, fortalte en aften husets historie. Det havde i 75 år været hvilehjem for ældre kvinder, og han havde i de sidste 20 år været formand for bestyrelsen. I sommer blev der indlagt centralvarme og fru Svarre lejer det nu ud i vintermånederne til sine kurser og kalder det Nordisk helsepension.

En aften holdt vi lysfest. Der blev tændt lys i alle værelserne, og i hallen og i dagligstuen var der levende lys. Så hørte vi musik og digte, og senere fortalte en fru Schou fra Humlebæk om en rejse til Finland. Hun er spiritist og medium, og da nogle af deltagerne ville høre, hvordan "man faldt i trance" lovede fru Schou at komme igen i morgen, og så fik vi lidt at vide om det og blev for resten inviteret til foredrag med clairvoyance om mandagen i København. Jeg var for træt til at tage med.

Fru Svarres lille moster var "bestyrerinde" de første dage, men da hun var slidt op, blev jeg antaget. Jeg rykkede ind i husets bedste værelse i stueetagen og måtte sørge for at lukke op og i for oliefyret, lukke og slukke om aftenen og passe telefonen.. Da de øvrige værelser lå på 1. og 2. sal, var jeg alene med spøgelserne i stueetagen. Det kunne af og til være uhyggeligt.

En morgen, da jeg i pyjamas var løbet i kælderen for et åbne fyret, gik en anden ind og tog telefonen og smækkede derefter døren. Så måtte vi rejse en stige i haven, og en lille modig dame slog ruden ud, haspede af og hoppede ind af vinduet

Deltagerne:

18 danske, 1 fra Finland, 1 fra Norge og 4 svenskere, som jeg blev vældig fine venner med. Jeg lærte at forstå dem så nogenlunde og lærte at udtrykke mig på "skandinavisk", så de kunne forstå mig.

De fleste af deltagerne var ældre for ikke at sige gamle (5 fra Ensomme gamles Værn), var der nok at gøre for os, der kunne. "*Aldrig har jeg arbejdet så hårdt, oplevet så*

meget og fået så lidt søvn som i de 8 dage. Og aldrig har jeg moret mig så godt". Efter de første dages tilvænning blev vi en stor familie, og jeg tror, at netop det, at vi skulle hjælpes ad med det praktiske, gjorde, at vi hurtigt blev rystet sammen. – I blandt os havde vi en humørbombe af de store. Det var Anna Lena – en af køkkenenglene, der dog snart blev sat fra bestillingen, for det blev skæg og sjov det hele, så maden brændte på.. Når vi var trætte af at grine, sendte vi hende i byen eller lagde hende i seng og tog hende så frem igen, når vi kunne holde til det igen. Hun gik klædt i kjoler med lys bundfarve og store røde eller lilla prikker. Hende på Humlegården opdagede hun, at hendes underkjole hang fornedet. Så smed hun nederdelen og halede underkjolen op, mens vi temmelig forfærdede "stod for". Der var jo andre gæster end os.

Eneste herre på holdet var Rikki – en medbragt lang sort grævlingehund.

Meningen med det hele.

Fru Svarre er et begavet og idealistisk menneske, der vist i sit unge liv har været meget forskelligt. Sidste år holdt hun i sit eget hus slankekursus for husmødre. Det kostede 70 kr. pr. uge. Da hun nu i år havde lejet palæet og annoncerede efter damer til sit fornuelseskursus – 75 kr. -, meldte der sig så godt som ingen, og derfor forsøgte hun med en annonce, der begyndte: "Gratis ferie for damer..." Det er virkelig sandt...

Vi erfarede dog senere, at anonyme bidrag var velkomne, for fru Svarre er ikke velhavende.

Fru Svarre vil det positive, det gode i mennesket og mener, det kan fremelskes ved at stille mennesket i situationer, hvor der kaldes på samarbejdsvilje og godhed... *"Der findes et uendelig stort fond af vilje til godhed i mennesket, men det har ingen chance for at udvikle sig i den verden, vi lever i. Hos os er luften ladet med positive tanker. Vi spinder binanden ind i et net af sympati. Nogle kalder det religion, men ordet religion støder ofte de mest positive bort. Derfor ønsker jeg ikke det, jeg vil, udlagt af enkelte grupper.*

Vi sender alle positive tanker ud, og et stærkt menneske kan sende sådanne tanker ud, der får alle blomster til at gro. Det kommer ikke gennem ord, for følelse ordløs.

Senere prøver vi det i praksis. F. eks. Har vi inviteret nogle damer berud fra Ensommes gamles Værn, og så forsøger vi at spille det, vi har af kræfter, sammen til en helbed. Ikke en ting er fastlagt. Alt må gribes i farten og blive den mosaik livet er..."

Jeg tog derop for at holde ferie og slappe af og prøve at blive af med min evindelige hovedpine. Mærkelig nok forsvandt den efter 2 – 3 dages forløb trods det store program. Andre gik det lige sådan. Man glemte sig selv og sine svagheder.

Sidste dag

Om lørdagen havde alle travlt med at forberede festen om aftenen. Der var pyntet op med guirlander og og kulørte lamper i hallen. Anna Lenas røde fløjs støvler blev fyldt med blomster og løv og anbragt på kaminhylden. Festligt smørrebrød blev smurt og alt stillet parat. Og så fik huset lov at hvile sig, mens vi gik på visit i fru Svarres hus, hvor lille moster og fru Svarres mor, der var på besøg, havde inviteret på te. Vi medbragte det hele selv – te, brød, kopper, julebegonier og blomster, for fru Svarre fører ingen husholdning selv, da underetagen med køkkenet er lånt ud til en flok ”kavalierer”, der bor gratis og i deres fritid hjælper hende med at bygge et cafeteria*. En af vore flinke damer var sendt i forvejen, medbringende klud, tæppebanker og spand for at hjælpe lille moster med at banke møbler og vaske gulv.

Vi havde et par hyggelige timer, og nogle af os, nåede at hvile os lidt, inden aftenfesten begyndte kl. 20 med smørrebrød og 3/4 øl til hver. Der blev holdt taler, og der blev skålet. Fru Orbe havde skrevet en sang, men da hun ikke havde haft tid til at mangfoldiggøre den, sang hun den selv-. Da alle var mætte, stillede vi op parvis og marcherede ud i hallen til fejende harmonikamusik - vi havde lånt en malermester og hans søn til at spille; og så begyndte ”ballet på Slottet”, og hvilket bal! Næsten alle var på gulvet. Køkkenenglen Anna Lena svingede den lille Anne Grethe, så hun stod vandret ud i luften og gav hende og gav hende mogle ordentlige luftture, og de gamle piger dansede twist, så en af dem trimlede om på gulvet. Vores gennemsnitsalder har været omkring de 65, men ih hvor vi dansede og morede os. Kl. 12 spillede musikerne godnatvalsens og gik hjem, men det varede længe, før der blev ro på ”slottet”.

Søndag formiddag holdt vi sidste fornyelsestime, gjorde status og tog afsked med fru Svarre, der sluttede med ordene: *”Gør pænt i orden efter jer, ellers skal lille moster have alt for travlt, sluk for fyret, læg nøglen under matten, den sidste der går. Og så farvel alle sammen. Min bus går om 5 minutter.”*

Kassebørn i Grønholt sogn omkring år 1800

Carl O. Petersen

Udskrift fra: *Kirkebog Grønholt sogn 1766-1814*

1799

2. Junii Begravet pige, KAREN 6 Mdr. Cassebarn

18. Aug Begravet pige, LENE 18 Uger Cassebarn

9. Nov Begravet dreng, SØREN 1 Aar Cassebarn

Det har undret mig, at der er noteret utrolig mange småbørnsbegravelser i Grønholt sogns kirkebog i årene omkring 1800.

Eksempelvis har jeg i KB Grønholt 1766 - 1814 for år 1802 optalt, at der i alt er noteret 76 personer som begravede på Grønholt kirkegård. Af disse var 49 børn, som endnu ikke var fyldt 14 år. Og præsten har ved 30 af disse børn tilføjet betegnelsen Cassebarn, enten skrevet helt ud eller forkortet til C as B.

En tilsvarende optælling i samme kirkebog for 1804 viser, at der dette år begravedes 41 kroppe i Grønholt. 29 var børn under 14 år og ved 21 af disse er betegnelsen *Cassebarn* tilføjet.

Foruden det meget høje antal børn, der begravedes, har prædikaten Cassebarn vakt min undren.

I den følgende fremstilling har jeg søgt at trænge lidt ind bag den kolde og lakoniske registrering i kirkebogen.

Forsøgt at finde svar på:

- Hvorfra kom børnene?
- Hvor i sognet kom børnene til at bo?
- Hvorfor så mange børn netop i Grønholt?

Ordbog over det danske Sprog kender ikke til ordet Cassebarn, stavet med "C". Men Kassebarn er i ordbogen i kort form forklaret at betyde: HITTEBARN. Uddybende hedder det: "barn, af moderen anbragt i den kasse eller skuffe, der fandtes uden for hittebørns hospitaler."

Det hittebørns hospital, disse børn kom fra, lå i København og hed Den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse. Institutionen, som var etableret i 1785, havde dog sine rødder i det såkaldte "Frie Jordmoderhus", der var blevet åbnet i Gothersgade i København 1750 med en jordemoder som leder.

Baggrunden for oprettelsen var ledende regeringsmedlemmers ønske om at imødegå de mange fødsler i dølgsmål og de talrige spædbørnsdrab.

I det fri Jordmoderhus og senere i Fødselsstiftelsen i Amaliegade kunne fattige og ugifte mødre føde anonymt og under ordnede forhold og efterlade barnet i statens varetægt. Hemmeligholdelsen skulle være "fuld og eviggyldig", og jordemødrene havde aflagt ed på, at de aldrig ville videregive navne.

I 1770 etableredes i København en kongelig Opfostringsstiftelse. Den skulle tage sig af de børn, mødrene havde overgivet til det offentlige, og sørge for deres pleje og opvækst i børnenes 6 første leveår. Senere håbede man i København, - kunne pålidelige folk på landet tage sig af disse børns opfostring -, mod en vis rimelig betaling. I statsadministrationen må tankegangen have været den, at et land kun kan blive rigt, hvis det har mange indbyggere, som tillige skal være stærke, arbejdsføre og flittige.

Landsbypræsternes nye opgave

Det blev præsterne i landsognene på Sjælland, som skulle stå for administrationen af plejebørnenes anbringelser. Gennem biskoppen fik de i 1770 påbud om:

- En gang årlig at informere menigheden om indholdet i den kgl. anordning om plejebørn.
- Bestandig opfordre pålidelige ægtefolk til at tage et plejebarn i huset.
- Udstede en såkaldt præsteattest til en ansøgerfamilie, der af præsten måtte betrag-

- tes som vel skikket til at modtage et plejebarn
- Føre tilsyn med de i sognet anbragte plejebørn.
- Udbetale og føre regnskab over de pengebeløb, der hvert kvartal tilflød Plejehjemmene fra Stiftelsens administrator i København.
- Endelig tilføjede biskoppen, at en særlig ”kongelig nåde f. ex. ved forfremmelser ville hvile over præster, hvis sogne tog mod mange børn!”

Plejeløn

Som årene gik, blev der flere og flere børn, som Opfostringsstiftelsen havde svært ved at finde plejehjem til. Og tid efter anden ændredes aldersgrænserne for udsættelserne. På samme måde ændredes satserne for plejeløn.

I en specialeafhandling fra 2009 med titlen ”For at holdes ved Live og med Tiden blive Landet til Tjeneste ... ” har Jesper Steffensen bl.a. vurderet de økonomiske bevæggrunde, en familie, der ønskede et plejebarn, kunne have. Han mener, at den ugentlige plejeløn for et barn i slutningen af 1700-tallet androg 1 mark 8 skilling, eller omregnet til skilling, i alt 24 sk..

Da en daglejer på landet næppe havde en dagløn, der var højere end 18 skilling på denne tid, mener Steffensen, at plejelønnen kan have været en ”eftertraktet ekstra Indtægt for en husmandsfamilie.” (s 28). Han tilføjer, at plejeforældre desuden var ”fritaget for alle ekstraskatter.”

Modtagelse af et plejebarn

En helt nødvendig betingelse for at modtage et barn fra Stiftelsen var, at plejefamilien medbragte en ”præsteattest”, hvori den lokale præst attesterede, at mand og kone var ”ordentlige og skikkelige samt egnede til at opfostre et plejebarn”.

I ovennævnte afhandling har Jesper Steffensen redegjort for, hvad plejeforældrene - foruden barnet - fik med sig hjem. Det drejede sig om:

PLEJEBEVISET, som var påført plejeforældrenes navne og bopæl samt barnets navn og alder. Barnets DÅBSATTEST (en ansat præst døbte daglig i Stiftelsen) samt PLEJEVEJLEDNINGEN. I denne var der et regnskabsskema med kvartalsvis anførte kvitteringsfelter og dernæst en lang række forskrifter:

Plejeforældrene skulle sørge for kost, beklædning, pleje og skolegang til barnet samt yde mulig hjælp i tilfælde af barnets sygdom. Plejebarnet skulle formanesholdes til ”sine Pligter mod Gud, Kongen, Fædrelandet og Medmennesket.” Endvidere: Når

barnet måtte anses for at være gammelt nok, skulle det have at vide, hvilken *"Velgering det var viist fra Den kgl. Stiftelse, da det som Spæd var overgivet af den biologiske Moder."*

Plejeforældrene skulle drage omsorg for, at barnet blev konfirmeret, hvorefter det kunne komme ud at tjene blandt fremmede. Men forældrene bevarede retten over barnet, til det var fyldt 20 år. Og havde forældrene en biologisk søn, der var pligtig at tjene som soldat, var det dem tilladt at stille en plejesøn i stedet!

Plejebørn i Grønholt sogn

I vinterkulden omkring 1. februar 1801 bevægede skolelæreren i Grønholt Rytter-skole sig rundt i hele sognet. Han hed Jørgen Biørn. Han var 47 år og enkemand. I sin taske har han medbragt pen, blækhus og blanke, fortrykte folketællingslister.

Grønholt rytterskole fra 1725, hvor den omtalte Lærer Biørn var ansat.

Han er taget fra gård til gård og fra hus til hus, først i Grønholt, så i Lønholt og sidst i Sørup. Om han har taget turene til fods eller om han har haft køre- evt. slædelejligheder ikke til at vide. På hver adresse har han nøje noteret beboernes data.

Den samlede folketælling for sognet i 1801 fylder 28 sider, og håndskriften er den samme fra første til sidste side. Lærer Biørns afsluttende sammentælling viser, at der i februar 1801 boede 682 personer i Grønholt sogn.

Ved min gennemlæsning af disse lister har jeg søgt betegnelsen *Cassebarn*. Men det ord er ikke brugt af lærer Biørn. Hyppigst skriver han "deres Børn", "hendes Barn" eller "hans Barn". To steder mødte jeg ordet "Formynderbarn", og mange gange stod at læse *Pleiebarn*. Og det er min opfattelse, at de allerfleste af disse "*plejebørn*" var kommet fra Opfostringsstiftelsen i København, og at det altovervejende var husmandsfamilier, der havde taget disse børn til sig.

Min optælling viser denne fordeling af plejebørn i sognet år 1801:

I Grønholt landsby: 15 børn. I Lønholt landsby: 29 børn. I Sørup: 0 børn. I alt 44 plejebørn i sognet.

Den nye kapellan

De 3 sogne Grønholt, Asminderød og Fredensborg Slotssogn deltes i disse år om 2 præster.

I år 1800 var *Frederik Carl Gutfold* tiltrådt som sognepræst for alle 3 sogne, og i februar 1802 ankom *Christian Saxtorph* til en bolig i Fredensborg og var fra da af "residerende kapellan" for de samme sogne.

Navnet *Saxtorph* fandt jeg en smule bekendt: Mindedes fra litteraturen om Fødselsstiftelsens tilblivelse et navn, der lignede. I Ingerslevs bog om Fødsels- og Plejestiftelsen (se kildelisten) omtales flere steder en i samtiden meget anerkendt fødselslæge ved navn *Mathias Saxtorph*. Han havde uddannet mange jordemødre, skrevet videnskabelige artikler og var den, der havde stået i spidsen for Fødselsstiftelsen i de første mange år.

En fodnote i ovennævnte bog hævder, at der var familieband mellem *Mathias S.* og *Christian S.* I Internettets slægtsforskningsfora fik jeg bekræftet, at *Mathias Saxtorph* var farbror til den præstesøn, der hed *Christian Saxtorph*.

Men den berømmede fødselslæge afgik ved døden år 1800. Imidlertid efterfulgtes han af sin søn *Sylvester Saxtorph*, som blev på posten som den ledende læge på Fødselsstiftelsen gennem en lang årrække. Så medens kapellan *Saxtorph* har måttet

begrave mange små børn på Grønholt kirkegård, har hans fætter *Sylvester Saxtorph* forestået et meget stort antal fødsler i København.

Et husmandshjem i Lønbolt by, Grønholt sogn

Der tegner sig i kirkebogen og folketællingslisten for 1801 et billede af, at det var husmandsfamilieme som var de helt store modtagere af plejebørn fra hovedstaden. For at gøre tallene lidt mere anskuelige har jeg som eksempel udvalgt et enkelt husmandspar for at se, hvor mange børn de påtog sig at pleje og opfostre. Jeg har fulgt de to personer fra de blev gift og til de døde.

Det handler om *Ellen og Bendt Corneliusen*. De to mødte hinanden på Slottet i Fredensborg. Hun kom fra Alsønderup, men tjente hos *landinspektør Diderick Adolph Recke*, og han - som kom fra Nødebo - var tjenestekarl hos Reckes nabo, *Udriider Larsen*.

Ellen og Bendt blev viet i Slotskirken 31. August 1788 og kom til at bo på et husmandssted i Lønholt. Formentlig på en af de mange rektangulære lodder, der lå på begge sider af Kongevejen og nylig var udlagt til bosted for husmænd.

Ellen og Bendt Corneliusen fik børn. Og børnene bragte de til dåben i Grønholt kirke. Et dåbsvidne er nævnt, hver gang parret fik et nyt barn døbt: Det var *Knud Smed* fra Veksebo. Han hed også *Corneliusen* og var formentlig bror til husmand *Bendt* i Lønholt.

Af FT-listen for 1801 fremgår, at *Ellen og Bendt* daglig skulle skaffe mad til deres egne 4 drenge: Cornelius, 9 år - Peder, 4 år - Jens, 3 år og Niels, under 1 år.

Sønnen Jens døde inden 4 års fødselsdagen.

Men husmandsfamilien i Lønholt var større end som så. *Ellen og Bendt* modtog også plejebørn. I 1801 havde de mindst 3 stiftelsesbørn i pleje.

Nogle år efter har de også haft et plejebarn, der hed *Anna Kirstine*. Hun har spist sig stor og stærk og som stor pige hjulpet til med husførelsen. Hun blev konfirmeret i Grønholt første søndag efter påske 1818, og præsten har i margenen noteret, at hun forud havde forevist dåbsattest "fra Fødselsstiftelsen." En plejesøn ved navn *Peter* fik de også konfirmeret i Grønholt.

Men størstedelen af familiens mange plejebørn nåede ikke engang skolealderen. De døde i ung alder eller endda som spæde og blev bragt til kirkegården i Grønholt.

Desværre oplyser kirkebogen intet om dødsårsag. Kun nævnes, at der er tale om et *Cassebarn* og så anføres fornavn, plejefaders navn, begravelsesdag og alderen for den lille skabning.

Her følger listen over de plejebørn, *Ellen og Bendt Corneliusen* bragte til Grønholt kirkegård:

1792

26/12 *Ole Persen* 3 uger

1793

7/1 *et barn, uægte?* uger

1796

25/9 *Christiane Sophie* 9 måneder

1797

19/11 *Carl Olander* 16 uger

1798

28/1 *Christiane* 8 uger

1799

2/6 *Karen Maria* 6 måneder

18/8 *Lene Semina* 18 uger

9/11 *Søren Juul* 1 år

1801

15/4 *Cathrine Andigte* 7 år

1802

3/1 *Frandsidse* 1 år

26/9 *Therese Marie* 1 år 3 måneder

1804

18/3 *Jætte Marie* 12 uger

17/5 *Cnn? Carl* 13 uger

8/7 *Johan Jacob* 13 uger

7/10 *Tomas Christian* 28 uger

4/11 *Ellen* 7 uger

25/11 *Sophie Magdalene* 8 uger

1805

20/3 *Christian Conrad* 1 år 6 måneder

21/4 *Caroline* 12 uger

28/7 *Carl Friderich* 9 uger

1806

17/8 *Samuel Stafel* 8 uger

1807

4/10 *Bodil Catrine* 26 uger

Ellen og Bendt Corneliusen blev boende i Lønholt livet igennem. Husmanden, som i sin ungdom havde været landsoldat, døde først. Han blev begravet i april 1821.

Ellen forblev enke og boede formentlig på husmandsstedet i en årrække. Hun afgik ved døden 16/12 1829. Hendes alder er da anført som 69 år. Begge fandt de deres sidste hvilested på kirkegården i Grønholt, et sted de meget ofte må have haft ærinde til, mens de var plejeforældre.

33 Familien	Bent Cornelius	41	hustru	40	hustru
	Ellen Lars	40	hustru	40	hustru
	Cornelius	9	hustru	9	hustru
	Peder Bentzen	4	hustru	4	hustru
	Jens Bentzen	3	hustru	3	hustru
	Niels Bentzen	1	hustru	1	hustru
	Catrine	7	hustru	7	hustru
	Peter	4	hustru	4	hustru
	Isak	1	hustru	1	hustru

Udsnit af folketællingen 1801 for Lønbolt bye: 33. familie:

Bent Cornelius er "husmand med jord". Ellen Larsdatter er "bans kone", så følger navnene på 4 egne børn og 3 plejebørn.

8	Bent Cornelius	Niels Haagen	30. Marts	7
26	Niels Haagen	Niels Haagen	9. April	52
1	Ellen Lars	Ellen Lars	28. Marts	56
1	Cornelius	Cornelius	8. April	1
1	Peder Bentzen	Peder Bentzen	12. April	73
5	Jens Bentzen	Jens Bentzen	15. April	7
1	Niels Bentzen	Niels Bentzen	16. Maj	10
3	Catrine Andigte Bendigtes	Catrine Andigte Bendigtes	12. Maj	14
1	Peter	Peter	23. Maj	10
2	Isak	Isak	23. Maj	10

Uddrag af Grønbolt kirkebog begravede 1801: Her læses Bent Corneliusen et Casebarn, Chatrine Andigte Bendigtes (dod) 15. april

Kapellanens hjerte måtte gyse

Som tidligere nævnt kom *Christian Saxtorph* til Grønholt og Asminderød 1802 og tiltrådte stillingen som residerende kapellan. I 1803 i september måned blev han i Fredensborg viet til *Helene Giedde*, som var datter af en kongelig kammerherre med bolig på eller nær slottet.

Kort efter brylluppet er *Saxtorph*, som boede i Asminderød, taget rundt i Grønholt sogn for bl.a. at se, hvordan det hang sammen med de mange småbømsbegravelser. Han skelner tilsyneladende ikke mellem de enkelte landsbyer, Lønholt, Grønholt og Sørup. Men det er min tro, at han har været sognet rundt, for han kalder selv turen for "Reise." - Citat:

"Men nu, nu foretager jeg mig nogle Dages Reise for at erfare, hvorledes Foster Børnene behandles. Her møder mig et Syn især i Grønholt Bye af usle Spæde - et Syn ved hvis Betragtning det menneskelige ufordærvede Hjerte ikke kan andet end gyse!"

Det viser sig for os i eftertiden så heldigt, at kapellan *Saxtorph* ikke kun skrev ned, hvad han erfarede i Grønholt. Han funderede også over problemerne med plejen af de udsatte børn og kom med løsningsforslag. Den hele sagsfremstilling har han sat på papir i sin bolig i Fredensborg den 21. november 1803 under overskriften "PRO MEMORIA" og stilet den til: *Direktionen for den kgl. Opfostringsstiftelse i Kjøbenhavn*.

Og vi, er så heldige, at historikeren E. Ingerslev har ladet hele dette "Pro Memoria" trykke. Skrivelsen findes på s. 90f. i hans store fremstilling med titlen "Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse 1800- 1849."

Hvad kapellanen fik at se

I skrivelsens indledning viser kapellanen frygt for selv at komme i fedtefadet, når han indsender klage over eksisterende praksis vedrørende udsættelse af plejebørn. Han ved nemlig meget vel, at det er præstens ansvar at udstede plejeattest Men i disse sogne påpeger han, har præsterne delegeret denne beføjelse til sognenes fogeder!

Dernæst undskylder han sig med den korte tid, han har været i disse sogne. Han har indtil nu ikke haft tid til selv at vurdere, om de *Subjecter, PleieBørnene have været anbetroede*, var værdige eller ej.

Men nu! Nu må hans hjerte gyse:

"Indesluttede, inden 4 Vægge i mørke smudsige Huller og af en indpresset giftig Luft, skjulte i skidne Pialter, der vidner om den Armod der hersker iblandt fattige Husmænd ... Behæftede med

Skab, Skiorbug og andre pestiske Sygdomme saae jeg de ulykkelige smaae sukke under Byrden af den smerteligste Behandling”.

Det virker, som om den unge teolog virkelig var rystet over - nu med egne øjne at have set- hvordan de svage københavnerbørn kom ”i pleje” ude på landet.

Kapellanens forslag

I sidste del af Saxtorphs lange skrivelse til Direktionen i København beder han om, at plejebørnene i fremtiden må komme til gårdmandsfamilier i stedet for til husmænd, der hverken ejede evne eller vilje til at vise de små og svage børn omsorg. Med hans egne ord:

Med sandhed kan jeg ”sige, at blandt de mange Huusmænd som i Grønholt have

Fosterbørn at opdrage ere ikke 2, som fuldkommen dertil ere qualificerte. Kunde man derfor træffe den ønskelige Indretning, at de Børn, som for Fremtiden bleve udsatte i Sognet~ bleve udsatte til Gaardmænd og nogle faae Huusmænd, der baade havde Evne og Lyst til at behandle Fosterbørnene som deres egne, da vilde man ... spare mange af de uskyldiges Liv, bringe Staten i Fremtiden mange duelige og tjenstdygtige Lømmer og forebygge det, som er det skændigste, Huusmændenes Uvirkosomhed!”

Sammenfatning

Pastor Saxtorphs Pro Memoria bekræfter fuldt ud teorien om, at de mange plejebørn i sognet netop kom fra København, idet det var Den kgl. Opfostringsstiftelse, der sørgede for, at børnene kom i pleje i hjem på landet.

Folketællingslisten fra 1801 og begravelseslisterne viser meget tydeligt, at det altovervejende var husmandsfamilier, som tog imod plejebørnene.

Når der kom usædvanlig mange børn til Grønholt sogn, kan det stå i forbindelse med det forhold, at Fogeden i sognet havde fået mandat af præsten til at vurdere plejeforældrenes egnethed. Og måske har Fogeden også skelet til, at såvel nogle husmænd som det samlede sogn kunne have god nytte af nogle overførsels-indkomster fra centraladministrationen i København.

Endelig kan det nok tænkes, at præsterne i de sidste par årtier i 1700-tallet har været ivrige efter at få mange plejebørn til Grønholt, idet der så var tilsagn om, at ”kongelig nåde ville hvile over” pågældende person. Muligvis har de også villet glæde enkedronning Juliane Marie, som med sit betydelige hof boede på Fredensborg Slot sommer efter sommer frem til sin død i 1796. Samme Juliane Marie som ved et ga-

vebrev i 1785 havde købt en naboejendom til Frederiks Hospital i København for at den vej at forøge og bedre forholdene for Den kgl. Fødselsstiftelse.

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening udgav i 2011 bogen "Livets Spejl" skrevet af Henriette Kragh Jakobsen. Hun tager læseren med på vandring gennem 3 kirkegårde, Humlebæk, Asminderød og Grønholt. Side 5 læses: "Den mindste af de tre kirkegårde, Grønholt, repræsenterer den gamle danske landsbykirkegårds kultur eller *bøndernes* kirkegård."

Og forfatteren har ret! Der er mange fine spor efter gårdmænd, grossererere og kunstnere. Men fattige husmænd endsige deres spædbørn har ikke efterladt sig spor, skønt de er blevet begravet på netop denne kirkegård i meget stort tal.

*Grønholt kirke, gærdet med portal
mod Grønboltvej*

Kildegrundlag

Ikke trykte kilder:

Kirkebøger

Alsønderup sogn, Strø h., Frederiksborg amt 1709 - 1814

Fredensborg slots sogn, Lyng-Frederiksborg h., Frederiksborg amt 1733 - 1814

Grønholt sogn, Lyng-Kronborg h., Frederiksborg amt 1766 - 1814

Samme sogn 1794- 1814

Nødebo sogn, Holbo h., Frederiksborg amt 1719 - 1798

Folketællinger

FT 1787 for Fredensborg Slots Sogn, Frederiksborg amt

FT 1801 for Grønholt Sogn, Frederiksborg amt

Steffensen, Jesper T.:

”For at holdes ved Live og med Tiden blive Landet til Tjeneste” - en undersøgelse af Fødsels- og Plejestiftelsen i København, samt af plejebømene, som udsattes herfra omkring år 1800.

Speciale af handling. Historisk Afd. Aarhus Universitet 2009.

(Stillet til rådighed i kopi via Fredensborg Bibliotekerne)

Trykte kilder:

Dahl, Sv. og Engelstoft, P.: Dansk Biografisk Haandleksikon, bd 1- 3, Kbh 1920

Ingerslev, E.: Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse. Tiden 1800-1849. Kbh 1915

Jacobsen, Henriette Kragh: Livets Spejl. Vandringer på Asminderød, Grønholt og Humlebæk kirkegårde. Udg.: Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening. 2011.

Løkke, Anne: Døden i barndommen. Spædbørnsdødelighed og moderniseringsprocesser i Danmark 1800 til 1920. Kbh 1998

Scocozza, B. og Jensen, G.: Danmarkshistoriens Hvem, Hvad og Hvornår. Kbh 1996

Thomsen, Asbjørn Romvig: Uægte børn - en udstødt befolkningsgruppe? Artikel i tidsskriftet SIDEN

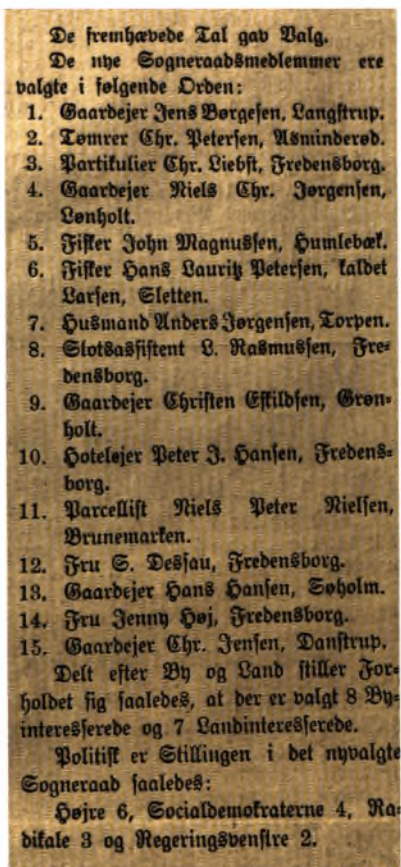
SAXO, udg. af Statens arkiver, nr. 2/2012

Wiberg, S. V.: Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk

Præstehistorie. Kbh 1870

Da kvinderne gik til valg - en historie om Liste D

Lise Schifter, Fredensborg Arkiverne

1: Liste over sognerådsmedlemmerne 1913.
Avertissementstidende 1. april 1913

I år er det præcis 100 år siden, de første kvinder fik plads i Asminderød-Grønholts sogneråd.

Fru Jenny Høj og Fru Dessau blev valgt ind som 2 kvinder blandt 13 mænd i en forsamling, der hidtil udelukkende havde bestået af mænd.

Det var imidlertid ikke kvinderne i kommunens første forsøg på at få politisk indflydelse. I 1908 havde kvinderne fået valg- og stemmeret til de kommunale valg og i 1909 stillede Liste D op dog uden at få plads i sognerådet. Det skete under stort furor, der får det fredelige valg af Høj og Dessau til at blegne ved sammenligning.

Kvindesagen vinder frem

Siden 1870'erne havde arbejdet for flere rettigheder til kvinderne vundet mere og mere frem over alt i landet. Der blev oprettet foreninger, der kæmpede for ret til uddannelse som et oprør mod *"følelsen af tomhed i deres [kvindernes] liv og bitterhed over, at de ikke, ligesom mændene, opdrages til en selvstændig gerning"*, som det står i tidsskriftet Kvindesagen fra 1887.

Sideløbende hermed agiterede kvinderne (og deres mandlige støtter) for valgret til kvinder, og i 1886 fremsatte Frederik Bajer et lovforslag om valgret for kvinder til de kommunale valg med argumentet:

"hvorfor skulle Kvinder udelukkes fra Valgretten? Hvem er det, der ere udelukkede fra Valgretten foruden Kvinder? Det er Børn og Forbrydere [...] Jeg tror ikke, at der er nogen Fare for, at Kvinden vil misbruge hverken Valgretten eller Valgbarheden. Jeg tror ikke, at Nogen vil opstille det Skræmmebillede, at Kvinderne [...] vilde udelukke alle Mænd..."

Bajers forslag blev rejst og efterfølgende stemt ned et utal af gange, før det i 1908 lykkedes at få flertal for kvindelig valgret. I første omgang ved valg til hjælpekasernerne og kort tid derefter til sognerådvalgene.

I Asminderød-Grønholt Sognekommune havde en mindre kreds af kvinder fulgt aktivt med i kvindesagen og i 1907 blev Kvindevalgretsforeningen i Fredensborg stiftet efter et agitationsmøde med cand.polit. frk. Meta Hansen som hovedtaler på Hotel Store Kro. Måned efter konstituerede bestyrelsen sig med realskolens bestyrerinde frk. Begtrup som formand, frk. Lillelund, fru Dessau og fru Høj og Albert Nielsen som bestyrelsesmedlemmer.

I løbet af de første par år fik foreningen 91 medlemmer og gjorde sig bemærket inden for kvinderetskredse på landsplan ved at sende et telegram til regeringen med ordlyden:

"Hr. Konsejlspræsident Zable!

Kvindevalgretsforeningen for Fredensborg og Omegn, samlet til Generalforsamling, forventer, at Regeringen snart opfylder sit Løfte og gennemfører Kvindernes politiske Valgret.

Anna Christensen, dirigent"

Også lokalt spillede valgretsforeningen en central rolle som arrangør af forskellige arrangementer.

Præludium til et sognerådvalg

Ved valgkampens begyndelse i januar 1909 var det intet, der tydede på, at Fredensborgs politiske kvinder i løbet af månederne omkring valget ville vække så stor postyr.

Den 15. januar bragte Avertissementstidende for Fredensborg og Omegn en notits om at Kvindevalgretsforeningen havde udpeget førstelærer Christensens hustru, Anna Christensen (født Høyer-Petersen), som sin kandidat til sognerådvalget i marts.

Fru Christensen var født i 1869 og mor til 3. Hendes kandidatur blev budt velkommen af avisen, der beskriver hende som en *"ærværdig Dame, for hvem vi kun har Sympathi."* Ydermere mente man, at hun kunne mobilisere en del vælgere til at stemme på sig.

Mens avisen var positivt indstillet over for fru Christensen, forholdt den sig mere afventende over for selve Kvindevalgretsforeningens rolle i valget pga. deres mang-

Frederik Bajer.

Fotograf Emil Rye, ca. 1890

lende udmelding om listeplaceringen. For på hvilken liste foreningen ønskede at få fru Christensen opstillet, herskede der usikkerhed. Blot var man sikker på, at de ikke ønskede at stille med deres egen liste, men derimod ønskede fru Christensen opstillet på en af de eksisterende lister.

Liste D

Foreningen af Grundejere i Fredensborg, Asminderød og Omegn havde i begyndelsen af 1908 ændret deres vedtægter, så foreningen fremover skulle arbejde for *"at der til Sogneraadet vælges saadanne Mænd, som vilde have Grundejernes Tarv for Øje."*

Følgelig indkaldte foreningen i månederne op til valget i 1909 til møde med repræsentanter fra kommunens forskellige foreninger med det mål at nå til enighed om at danne en fælles liste for at styrke de lokale interesser i kommunen i det kommende sogneråd.

De fandt snart ud af, at en fælles liste ikke var mulig. Interesserne på landet og i byerne var simpelthen for forskellige. Dette resulterede i, at man med grundejerforeningen i spidsen dannede bylisten, Liste C, der skulle kæmpe for byens interesser.

En repræsentant for kvindevalgretsforeningen deltog i møderne forud for opstillingerne og præsenterede i den forbindelse en række mulige kvindelige kandidater. Men forgæves. Der kunne ikke opnås enighed om at opstille nogen af de kvindelige kandidater på byens liste.

Den delegerede for kvindevalgretsforeningen erkendte nederlaget og erklærede sig tilfreds med, at kvinderne blev repræsenteret gennem 2 mænd, der var fremtrædende inden for kvindesagen, nemlig dr. Dessau og Albert Nielsen.

I grundejerforenings årlige beretning gengiver kassereren grosserer F. Zachariae det videre opstillingsforløb sådan:

"Dette lykkedes ogsaa saaledes, at disse Interesser [byens] vilde have været fuldstændig sikrede, hvis ikke der var indtruffet en uforudset Omstændighed, nemlig den, at nogle Kvinder i sidste Øjeblik opstillede en særskilt Liste."

Da tiden kom for indlevering af lister til sognerådsvalget, valgte enkeltpersoner fra Kvindevalgretsforeningen at opstille som Liste D, til stor overraskelse for bylisten, der mente, at de havde en klar aftale med kvinderne om at de ikke stillede særskilt op.

Fru Christensen var på dette tidspunkt stille gledet ud af historien og hovedrollen blev i stedet for indtaget af frk. Begtrup.

Louise Begtrup (1853 – 1914), havde efter moderens død overtaget realskolen i Fredensborg. Samtidig med ledelsen af denne var hun medstifter af Kvindevalg-

retsforeningen i Fredensborg, bestyrelsesmedlem af Sønderjysk Forening og i 1909 initiativtager til Liste D. Hun beskrives flere steder som en ildsjæl, der engagerede sig i lokalområdet.

Problemet med Liste D

Kvindernes beslutning om at opstille som Liste D resulterede efterfølgende i en heftig debat, hvor især frk. Begtrup med hårde ord blev beskyldt for bevidst at bekæmpe bylisten.

Det kan virke forbløffende, at Kvindevalgretsforeningens beslutning vakte så stor opstandelse og resulterede i den personhætz, vi ser i Avertissementstidendes dækning af sagen.

Sagen bør ansues fra 3 vinkler: en realpolitisk, en personlig og en principiel.

Det principielle problem lå i, at foreningen i månederne op til valget havde givet udtryk for, at de ikke ville stille med deres egen liste, men tværtimod stillede sig tilfredse med at blive repræsenteret gennem dr. Dessau og Albert Nielsen.

At de kort tid inden tidsfristen udløb alligevel valgte at opstille Liste D, vakte stor forargelse blandt stillerne af Liste C, bylisten.

Ifølge referatet fra grundejerforeningens generalforsamling forsvarede frk. Begtrup sig efter valget med, at hun ikke havde kendskab til denne aftale og derfor ikke bevidst havde forbrudt sig mod nogen.

Det er et faktum, at hun ikke selv deltog i møderne omkring listedannelserne, men det forekommer usandsynligt, at hun som formand for Kvindevalgretsforeningen ikke har vidst besked.

Rødstrømper og mandschauvinister?

Dernæst er der ingen tvivl om, at en del af problemerne mellem Liste C og Liste D skyldtes personlige uoverensstemmelser.

Det ville være så nemt at påstå, at kvinderne blev udelukket af mændene, blot fordi de var kvinder, men det ville være en forsimplet og stereotypisk antagelse.

Flere gange nævnes det, at de etablerede lister gerne havde set fru Christensen som kandidat, men at hun slet ikke kom i spil under de endelige forhandlinger. Det fremgår ikke hvorfor hun forsvandt.

I stedet foreslog Kvindevalgretsforeningen en række kandidater, som listestillerne bag liste C ikke kunne blive enige om at acceptere.

*Louise Begtrup (bagest) ca. 1895.
Udsnit af fotografi af Frk. Begtrups
private realskole.
Fotograf M. Petersen*

Kommunesekretær og redaktør Valdemar Seeger. Fotograf ukendt.

I den efterfølgende debat i Avertissementstidende beskrives problemet således: *"Fru Christensen havde nemlig blandt mange andre gode Egenskaber det store Fortrin, at hun havde mange Vælgere for sig. Frk. Begtrup havde derimod en bedrøvelig Mængde imod sig, og det ikke alene blandt Mændene, men ogsaa blandt Kvinderne"*

Denne kritik af frk. Begtrup er langt fra enestående men dukker tværtom op flere gange i tiden efter valget, hvor hun og frk. Olga Frandsen, der ligeledes stod bag Liste D, beskyldes for at have forpurret enhver chance for at en kvinde kunne komme i sognerådet og *"... ved deres umodne, planløse Opstilling [...] og ved deres hele Agitation givet Modstanderne af Kvindernes Valgret glimrende Vaaben i Hænde[...] Med en utrolig Mangel paa Selvkritik trængte hun [frk. Olga Frandsen] sig frem paa Arenaen. Død og Pine! Hun skulde nok vise Borgereskabet, hvordan Madposen skulde skæres."*

Således skrives der i Avertissementstidende.

Det er måske ikke så mærkeligt, at kvinderne tog kritikken ilde op, til trods for redaktør Valdemar Seegers påstand om, at det ikke var personligt ment.

Personhetzen mod kvindelistsens repræsentanter gik imidlertid også den anden vej. I begyndelsen af april 1909 valgte Seeger at stoppe med sine skrivelser om Liste D. Ifølge Seeger selv skete dette for at undgå at blive beskyldt for chikane mod frk. Begtrup, men også fordi *"... at der mod mig er foretaget et (ganske vist mishykket) Skridt, sigtende til ved økonomiske Tryk at lægge Baand paa min ved Grundloven hjemlede Ytringsfrihed. Det er kommet mig for Øre, at en af de ærede Stillere – frk. Olga Frandsen – har været medvirkende hertil."*

At der fra personerne bag Liste D har været nogle frustrationer over for bylisten, der ikke ville acceptere deres kandidater bliver tydeligt i en udtalelse fra Liste D (der senere blev citeret i Avertissementstidende) om, at hvis det lykkes Liste D at splitte vælgerne mellem Liste C og D *"må Stillerne af Bylisten bære ansvaret."*

Erklæringen tyder på, at nogle af medlemmerne i Kvindevalgretsforeningen reelt ikke var så tilfredse med kompromiset om at opstille dr. Dessau og A. Nielsen, som der blev givet udtryk for i Avertissementstidende. Det er oplagt, at se oprettelsen af Liste D som en reaktion på, at kvinderne blev forbigået på opstillingsmøderne til Liste C.

Kampen mellem Land og By

Da det ikke havde været muligt, at samle en fællesliste for både land og by, forudså man, at valget ville blive en kamp mellem de 2 grupper.

Dette gjorde Liste C mærkbar skeptisk overfor kvindernes liste. Kvinderne citeres nemlig for at have ført valgkamp med ordene: *"Enhver Kvinde bør stemme paa Kvindernes Liste uden Hensyn til, om man derved splitter stemmerne og skader Bylisten"*.

Man risikerede derved, at kvindernes liste ville få realpolitiske konsekvenser i det fremtidige sogneråd og ud fra kvindernes udmelding tydede det ikke på, at bylisten ville få mange chancer for at få gennemført sin politik.

Valgresultatet endte med 7 pladser i sognerådet til byen og 8 til landet. Spørgsmålet er, om de 51 stemmer, der gik tabt på Liste D, havde været afgørende for om det var byen eller landet, der vandt den sidste plads i sognerådet.

I et indlæg fra P. P. Schack, der stemte på Liste D, argumenterer han for, at bylisten ikke kunne vide sig sikker på, at de havde fået den 8. plads, hvis kvindelisten ikke var blevet opstillet. Mange af listens vælgere ville nemlig alligevel ikke have stemt på bylisten, idet de var uenige i deres ønsker for kommunens udvikling.

Endvidere argumenterer han for, at flere af Liste D's vælgere var kvinder fra landet, der kun kunne komme til at stemme på en kvinde ved at stemme på Liste D. De ville altså aldrig have stemt på bylisten alligevel. Måske bylistens tab ikke i så høj grad skyldtes kvindelisten som andre faktorer?

Hvor Schack havde sine oplysninger fra, uddyber han ikke nærmere, og vi kan derfor ikke vide med sikkerhed om hans argumenter er velbegrundede.

Sikkert er det imidlertid, at repræsentanter for bylisten mente, at det var nødvendigt, at "vidne" i sagen om hvorvidt Kvindevalgretsforeningen havde sagt det ene eller det andet på mødet forud for sammensætningen af valglisterne, at de publicerede en erklæring i Avertissementstidende om at den delegerede fra Kvindevalgretsforeningen, fru Claudii, havde lovet, at foreningen ikke ville stille med deres egen liste. Dette blev bevidnet af fru Dessau.

En afslutning og en ny begyndelse

Enden på historien om Liste D blev et valgnederlag. Med 4,2 % af stemmerne lykkedes det ikke listen at få en kvinde i sognerådet og på den efterfølgende generalforsamling måtte frk. Begtrup tage konsekvensen af det dårlige valg og træde af som formand til fordel for fru Dessau.

Den store uvilje mod frk. Begtrup, der udpensles i Avertissementstidende, ser imidlertid ikke ud til at have været fremherskende i Kvindevalgretsforeningen, hvor hun også i årene fremover bestred forskellige poster.

Erklæring.

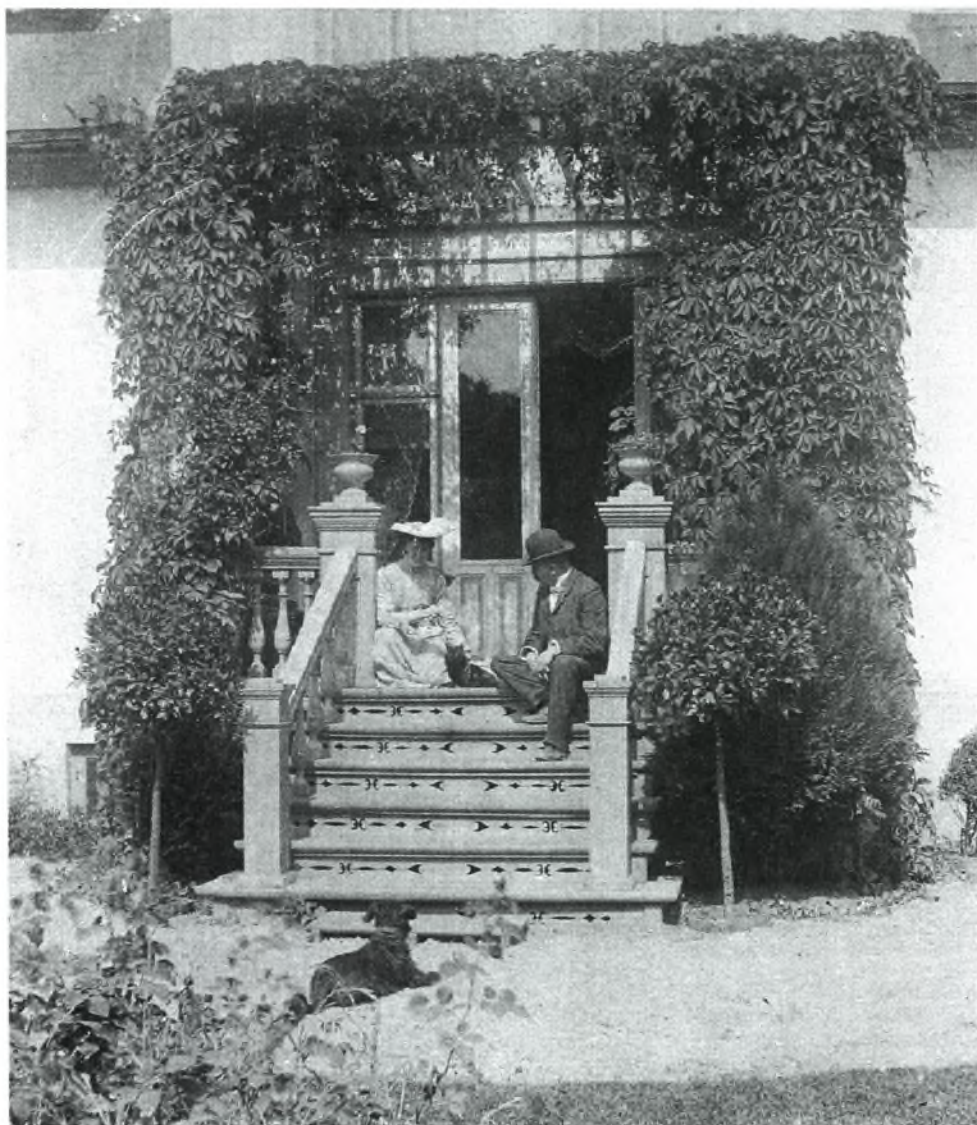
Vaa givne Foranledning stille vi herved udtale, at der paa det Møde, hvor Listen til Sogneraadskollegiet blev vedtaget, af Kvindevalgretsforeningens Delegerede, frk. Claudii, paa Forspørgsel blev udtalt, at de Delegerede vel var misforstodte med, at ingen Kvinde blev optaget paa Listen, men at der af Hensyn til Byinteresserne ikke vilde blive opstillet nogen Særligste fra Kvindernes Side. Hertil sluttede Fru Dessau sig.

Fredensborg, Alminderød, Sletten, den 3. April 1909.

Chr. Thomsen,	J. Zacharias,
Højesteretsfogeder.	Grosserer.
P. Hansen,	G. M. Krüger,
Lovyer.	Løntermester.
A. Henriksen,	
Stomagemester.	
Grevensborg Gaardskjold,	
Kammerherre.	
A. P. Hansen,	A. Heinrichsen,
Strøddermester.	Lovyer.
L. Rasmussen,	Albert Nielsen,
Slotsassistent.	Arbejdsmand.

P. Chr. Petersen,	Ingv. Arfkenen,
Fodermester,	Bagermester,
Lorpen.	Sletten.
Jens Peter Jensen Nordstr.,	
Hjæller.	
Sletten.	

En række af sognets mest fremtrædende mænd anså det for nødvendigt offentligt at bevidne, at Kvindevalgretsforeningen brød deres aftale ved dannelsen af Liste D.
Avertissementstidende for Fredensborg og Omegn 15. april 1909.

Dr. og fru Dessau på havetrappen i Villa Godthaab, ca. 1915. Fotograf Oskar Jobansen

Med fru Dessau som formand fik foreningen en repræsentant, der var respekteret både blandt kvinderne og mændene. Både hun og fru Høj var velkendte inden for kvindesagen og i Fredensborg generelt.

De sad begge i sognerådet i én periode fra 1913 – en periode der markerer kvinderollens skift fra umyndig til politisk ligeværdig med manden.

Litteratur

Ernst Tursø, Til Gavn og Glæde. Fredensborg og Omegns Grundejerforening 1903-2003

Avertissementstidende for Fredensborg og Omegn

Årgang 1908 - Årgang 1909 - Årgang 1913

Tidsskriftet Kvindevalgret 1909:12 1914:10

En fiskerpige fra Sletten

Niels-Jørgen Pedersen

Fiskerpigerne fra Sletten var tidligere et velkendt syn på de nordøstsjællandske landeveje, når de gik omkring ved gårde og huse og falbød den friske fisk fra Øresund. I de sidste årtier af 1800-årene og begyndelsen af 1900-tallet kunne der undertiden være 20 til 30 *Slettekoner* undervejs med *Kooen* på ryggen. Oplandet var stort og den friske fisk var populær, så der var ingen problemer med afsætningen.

Før Kystbanen kom til, var det almindeligt for en del af *Slettekonerne* at gå til Kvistgaard og tage nordbanen mod Hillerød og videre derfra.

Fredensborg-Humlebæk Lokalhistoriske Forening har fornyeligt modtaget to sølvskeer af Alice Villiam Humlebæk. Skeerne blev for år tilbage givet til en af de gamle *Slettekoner* Laura Petersen i begejstring for hendes vedholdende leverance af fisk fra Sletten. Alice Villiam Humlebæk er slægtning til Laura Petersen og har på denne måde ville sikre klenodierne for eftertiden. Det siger vi tak for.

Laura Petersen, kendt i Sletten som *Laura Vesterled*, var gift med Anders Christian Petersen og parret havde sønnen Peter Christian. Laura var født i 1875 og nåede en alder af 80 år. Sit halve liv måtte hun imidlertid leve som enke sammen med sønnen Peter Christian, da manden i 1916 minesprængte under fiskeri ved Kalveboderne med båden Fylvia af Sletten.

Laura Petersen blev oplært af moderen Birte Jensen, kaldet *Børde*. I begyndelsen gik de til Kvistgaard, hvorfra de tog toget til kunderne i Hellerup, Gentofte og Charlottenlund. Når de havde solgt fisken hjemmefra og *Kooen* var tom, tog de ind til *Stranden* (Gammel Strand) og fik frisk forsyning til resten af dagen. Da Kystbanen kom til, gik transporten noget nemmere.

I et hjem i Gentofte havde Laura sin egen kaffeske. På forsiden er indgraveret Lauras navn og på bagsiden står der "Til Morgenkaffen". Da hun var kommet i hjemmet i 25 år, fik hun en sukkerske fra Gentofte, hvor der er indgraveret "Med Tak fra Jespersens Ermelundsly"

*Syv fiskerpiger fra Sletten foretaget
1893, formodentlig bos en fotograf i
Hillerød. Laura Petersen ses i midten
med sit pottemål til rejer i hånden.
Moderen Birte Jensen ses øverst som
nr. 2 fra venstre.*

Fortiden . . . det var jo igår

Baggrund og overvejelser omkring et lokalhistorisk fotoprojekt

Kai Olsen

‘Undskyld, jeg skal lige ha’ ringet . . . stod der ikke en telefonboks her i nærheden?’

‘Joh, men den blev pillet ned igår. Alle har jo en mobil nu, så boksene det er bare fortid.’

‘Fortid, min . . . (her kom den ældre herre med et heftigt udbrud som ville være upassende i et pænt lokalhistorisk årsskrift) . . . det var jo igår.’

‘Ved du hvad . . . du skal lige ha’ tak for det med fortid og igår. Det kan jeg ok bruge til et eller andet i mit fotoprojekt.’

‘Ja jeg har jo set at du går omkring i byen med et kamera på maven . . .’

Ved Jernbanegade 3

14 november 2006

I de mørke timer danner telefonboksene kraftige, konstruktivistiske lysskulpturer.

Ved Jernbanegade 3

22 maj 2007

Det var en af de sidste chancer til at fotografere telefonboksen – og jeg havde netop håbet på gult og blåt i den røde ramme.

Slotsgade 3
Hua Fu Restaurant
(senere lukket)
21 december 2005
Vintersolhverv, kl 12

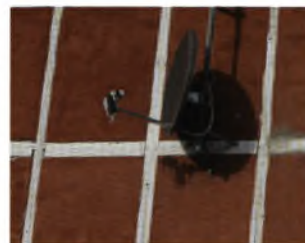
Slotsgade 4
Kasse til avisindsamling
28 august 2006
Kommunen har udleveret plastkasser
til avisindsamling, som bliver stillet til
afhentning på bestemte ugedage.
De vil nu blive afløst af større, sorte
spande på hjul, som kan indeholde en
månedes avis- og papiraffald.

Mit grafiske arbejdsfelt havde livet igennem været enkeltblade eller bogillustrationer i de klassiske teknikker, tegning, litografi og radering; men en dag købte jeg spontant et kamera for at afprøve mulighederne i digitalfotografi, ikke muligheden for manipulation, men for uden begrænsning at kunne afprøve mange ståsteder, flere betragtningsafstande, hældninger, beskæringer og lysforhold, og arkivere optagelserne til senere udvælgelse. Motivkredsen blev hurtigt de helt ordinære og nedslidte omgivelser vi ser under vores færden i midtbyen, ikke med et dokumentarisk formål, men som udgangspunkt for et arbejde med rent abstrakte eller emotionelle billedmæssige udtryk – jeg fik en mail der beskrev mine billeder som ‘forfaldets poesi’ og det dækker måske ganske tæt en del af produktionen.

Men en dag under en snak med et par arkivarer på Fredensborg Arkiverne på biblioteket i Jernbanegade blev jeg overbevist om at der, uanset mit helt anderledes sigte, også var en lokalhistorisk interesse i nogle af billederne. Så ud over de enkelte publicerede, som jeg vurderede kunne have denne tillægsværdi, gennemrodede jeg mit arkiv for egnede overskud, kasserede varianter eller banale snapshots fra mine daglige byvandring. Udvalget kunne så blive printet og afleveret i en pakke til arkivet. Imidlertid opdagede jeg, at jeg nu selv var begyndt at se på Fredensborg by med

lokalhistoriske øjne, så – sideløbende med mine personlige billeder – begyndte jeg at fotografere motiver i bymidten, kun med tanke på deres potentielle interesse som kildemateriale for fremtidige forskere eller andre interesserede fredensborgere.

Da jeg efter nytår 2011 gennemså udvalget, gik det op for mig at der blot inden for det korte tidsspand 2005-2011 var sket synlige ændringer i byens visuelle miljø. Ikke blot de brutale nedrivninger eller mindre bygningsændringer, men også små pletvise forandringer som telefonbokse, elmaster og luftledninger der forsvandt og som gjorde at historikken i samlingen sås allerede da. Derfor besluttede jeg mig til en hurtigt produceret udgivelse i et elektronisk format, så materialet kunne være offentliggjort og let tilgængeligt allerede da til brug for nutidige interesserede, også som ammunition for debattører i diskussionerne om den kulturløse destruktion af bymidten og bestræbelserne for at redde miljøet for yderligere forsimpning. Det blev til CD'en '196 dokumentariske fotos fra Fredensborg 2005-2011', og da jeg efter udsendelsen stadig opdagede steder eller detaljer, som blev fotograferet, var jeg klar over at det ville blive til en serie af årlige CD'er.

*Tinghusvej 2
Parabol og bindingsværk
28 oktober 2006*

*Her skaber de vandrende skygger
altid en spændende geometri mod
bindingsværkets hvide linier og røde
felter. (Senere er huset hvidmalet og
parabolen nedtaget.)*

*Helstedsvej
23 juli 2007*

*Da byen nu overgår til elforsyning
gennem jordkabler, forsvinder elma-
sterne og mønstrene af ledninger som
altid har været i ens synsfelt.*

*Jernbanegade 3
Harmonikaspiller
20 december 2008*

*I julemåneden sidder denne kønne
harmonika-pige på sin grønne 'Arla'-
kasse, dekorativt mellem hjørnet der
er opløst af bundepis og apotekets
vinduesudstilling. Hun spiller 'Jingle
Bells' og et par andre melodier i én
køre og holder en fin timeløn, men
det må også være et rasende koldt
sæsonjob.*

*Ved Jernbanegade 24
'Crazy Markedsdag'
4 august 2012*

*Den mere ekstroverte del af handels-
standen havde iført sig mexicanske
stråhatte og stribede forklæder. Her
sælges 'Kærlig rulle- og spegepølse' og
amatormalerier udstilles.*

*Jernbanegade ved Tinghusvej
'Lysørød Lørdag'
6 oktober 2012*

*Der var kun enkelte promenerende på
gaden – og på bannerne uudgrundelige
meddelelser. Måske følger folk opfor-
dringen til at handle i Slotsarkaderne
i Hillerød, som plakattavlen har
anbefalet i denne uge.*

Titlens 'dokumentariske fotos' var ment helt bogstaveligt: fotoerne er ikke 'dokumentarfotografi', en fotografisk kategori hvor det billedmæssige udtryk er gennemtænkt og sammensmeltet med et, oftest stærkt personligt, budskab. Ingen af fotoerne på disse CD'er har denne kvalitet. De er for det meste billedmæssigt lige-

fremme, og ligegyldige, snapshots – kun enkelte motiver inspirerede umiddelbart til en mere seriøs fotografering.

Billedteksterne er spontane notater nedskrevet samtidig med fotograferingen. Overholdende det dokumentariske sigte har jeg dog nænsomt fjernet en del følelsesstyrede adjektiver, og udvalget er blevet indekseret og linket.

I indledningen til den første samling skrev jeg at '... der er medtaget fotos, især nærbilleder, som nok falder uden for hvad en nøgtern lokalhistoriker ville vælge, men de kom med ved tanken på min egen oplevelse af nærvær ved gamle fotos af

*Fredensborg Station 9 marts 2010
Nu er stationen et uddødt, næsten
funktionsløst, område. Før kunne
man lige på stedet købe billet til Fre-
dericia eller Firenze – og i kiosken
købe et udvalg af aviser, danske og
udenlandske pocket books, og tids-
skrifter som 'Bo Bedre', 'Vogue' eller
'Illustrated London News', sammen
med sandwiches og frugt til rejsen.*

Peter Poulsens Passage
30 maj 2011

'Galanga Thai Café' er nu lukket og en bedemand er ved at flytte ind og skiltemaleren har kreeret et logo med let fattelig symbolik. Naboen mod Jernbanegade er discountfrisøren 'Cleopatra' og overfor ligger 'Talus' fodpleje. Da passagen blev indviet, var den tænkt som et café og shoppingmiljø og startede med café, provencalsk antik, delikatesser og vin og iskonditori – men nu er det blevet til udelukkende kropspleje.

Jeg syntes at fremtidens lokalhistorikere også burde have eksempler på den kreative ortografi og typografi der forekom i byen i starten af 2000-tallet.

skilte, vinduesudstillinger, murværk, gadeinventar og andre detaljer, frem for fotos af en velklædt familie opstillet foran deres hus, eller et festligt optog gennem en hovedgade.' Men interesserede fra byens tænksomme undergrund fik puffet til mig for også at fotografere de mange 'begivenheder' i byen, en accelererende udvikling de

'Fredensborg Bycenter'

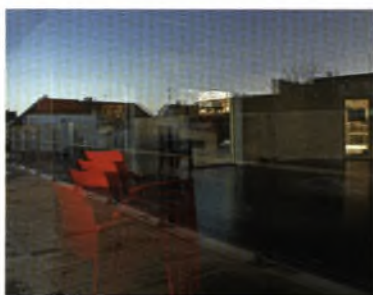
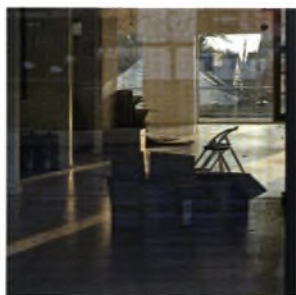
28 august 2012

Torvet er folketomt, 'Café Enzo' er nu lukket og de to sidste lejere i komplekset er ved at give op, da alt er nedsat 40-50%. Ærgerligt med den halsløse nedrivning af rådhuset og den vulgære 'byudvikling' uden uafhængige analyser af demografi, terræn og trafikforhold, og med brug af en arkitekt med et meget beskedent talent og uden erfaring i udviklingen af et værdifuldt, centralt byområde. Begrundelsen var en grådig, overoptimistisk forestilling om at få del i en årlig omsætning på 400 millioner kroner, som fredensborgere formodes at lægge andetsteds.

(Februar 2013. Developeren er nu erklæret konkurs. Ejendommen står med alle lejligheder og butikslokaler tomme.)

senere år, hvor fejringen af julemandens eller de royales årlige ankomst ikke længere blev anset for nok til at skabe liv i gågaden. Så jeg mødte op til, eller efter, 'Kulturnatten', 'Fredensborg BY Night', 'Crazy Markedsdag', 'Street Day', 'Lyserød Lørdag' og andre påfund for at bryde stilheden og den fysiske og mentale tomhed oven på nedrivningerne, fældningerne og byggeaktiviteterne på rådhusgrunden, efter handelsstandsforeningens ønsker om en markant udvidelse af butiksarealet i midtbyen.

Ved de forladte butikker gav spejlinger og gennemkig nogle spændende og suggestive formationer, som inviterede til mere omtanke ved fotograferingen end ved de rent deskriptive snapsbuds.

Slottstien ved Slotsgade

27 december 2011

Brevkasser er nu opsat overalt inden skæringsdatoen 1.1.2012.

20 februar 2013

De fleste af byens postkasser blev nedtaget ved nytår 2013, så kun stativerne nu står tilbage.

Illustrationerne til denne artikel, der har forandring som tema, blev uundgåeligt ganske deprimerende – men der har også været andre motiver i søgeren, som her et af byens smukt og nænsomt bevarede private huse.

For kommende lokalhistorikere må den første del af 2000-tallet helt sikkert blive et centralt interesseområde. Efter et par tiår med ødelæggende nedrivninger og vulgære nyopførelser i Jernbanegade kulminerede den merkantile grådighed og uforstand med den monumentale fejltagelse 'Fredensborg Bycenter' på rådhusgrunden. Ikke blot de krasse visuelle ændringer i hele bybilledet, men også de underliggende strukturelle sammenhænge og samspil vil være et oplagt emne for beskrivelser. Handelsstandsforeningens og 'driftige erhvervsfolk's ureflekterede vækststro, afvisningen af advarsler fra kyndige medborgere, naive forestillinger om at kommunale bevillinger til dekorativ brolægning, portaler, et 'kongehistorisk museum' og tilladelse til flere huller til flagstænger ville kunne give 'liv i gågaden', lanceringen af en borgerforening som en fanklub for 'handelen der bløder', kommunens og Realdanias samarbejde om en samlet arkitektonisk plan til bremsning og miljøopretning og de tidligere aktørers 'skepsis og bekymring' ved denne kvalificerede bistand udefra – alt dette er en periode der en dag må blive kildekritisk undersøgt, analyseret og beskrevet samlet.

Butiksdøden og forfaldet i byen er blevet fulgt af debat ved møder og i de lokale aviser. Præmissen ser ud til at være at en del butiksindehaveres og udlejerers økonomiske problemer er synonyme med et problem for byen Fredensborg – problemer som kommunen og titusinder af medborgere bør have et medansvar for at løse. Men byen har i hele civilisationens historie, fra oldtid over middelalder til nutid, ændret struktur. I perioder accelereret ved opfindelsen af jernbanen eller bilen – og nu ved internethandel og sociale medier. Byen er en organisme som udvikler sig ubønhørligt og levende som en sum af borgernes rationelle eller emotionelle valg. Ingen organisationer eller byråd vil kunne vende eller styre denne strukturelle forandring væsentligt, og uigennemtænkte forsøg vil blot overlade os trøstesløse miljøer og begyndende slum. Derimod vil intelligente erhvervsmæssige omstillinger og arkitektoniske valg, efter en vågen og realistisk sansning af strukturerne, kunne gribe forandringen og skabe et fungerende og smukt bymiljø.

Udviklingen inden for digitalfotografi har også været mærkbar i perioden som jeg her har beskæftiget mig med. Kameraer med høj opløsning, også i mobiltelefoner, med ikke bare dato-og-tid angivelse, men nu også GPS-tagging og effektiv software til sortering, må blive et nyttigt værktøj for aktive lokalhistorisk interesserede til registrering af samtiden og arkivering for eftertiden. Mit eget bidrag er mere en rodekasse, ikke stringent opsøgende, men tilfældige iagttagelser under byvandring med et helt andet fotografisk formål, og her i maj 2013 i en bykerne under misrøgt og nedslidning.

Billeddokumentation:

197 dokumentariske fotos fra Fredensborg 2005-2011 – ISBN 8785215341

260 dokumentariske fotos fra Fredensborg 2011 – ISBN 8785215368

264 dokumentariske fotos fra Fredensborg 2012 – ISBN 8785215392

Solskinshuset i Dageløkke

Bodil Winding Laursen

Lokalhistorisk arkiv opfordrede i 1986 jurist i Fængselsdirektoratet Bodil Winding Laursen til at skrive om familiens sommerbolig Dageløkkevej 76. Et hus der bl. a. har været ejet af skuespilleren Ruth Berlau (se årbog 1985, s. 13 – 16) og forfatteren Jobs. Allen. Det kom der en lille beretning ud af:

"Solskinshuset" Dageløkkevej 76. Navnet har huset efter en af busets ejere, en glad mand med et lyst syn på tilværelsen.

Vi havde fast bopæl i København, men tilbragte en række somre på Bornholm indtil vores gode værtsfolk i 1941 frarådede os at sejle derover p.g.a. minefaren.

Det blev da aktuelt at finde et andet feriested, som måtte ligge i kort afstand fra København, så det var praktisk muligt at transportere vores aldrende og svagelige bedstefar med dertil.

Vores øjne faldt på ”Solskinshuset” i Dauglørke, som det dengang hed. Så vidt jeg ved, betyder ordet ”Lørke” en indhegning, saa navneændringen refererer altså næppe til stedets originalfunktion. Vi købte huset af en mand der vist nok blev kaldt Christian ”Solskin”. Prisen var omkring 3.000 kr.

Om manden havde tilnavnet efter huset eller omvendt ved jeg ikke. Vi kostede en del på istandsættelse efter en plan som en af vores venner, den da unge arkitekt Erik Wibroe udarbejdede. Der blev bl.a. indlagt elektricitet. ”Solskins” lastvognsgarage blev ombygget til pejsestue med smukt rødt murstensgulv, mørkbejdet træloft og gulkalkede vægge. Vi fik også lavet et stort vindue, som gav et herligt udsyn op imod Dagelørkevej og de bagvedliggende marker. Selve husets ydermure blev kalket lyserøde, og vinduerne forsynedes med blåmalede skodder. En tid efter overtagelsen fik vi en tøkkemand fra Langstrup til at forny hele taget og i øvrigt blev jordtilliggendet efterhånden til en vel udnyttet have med blomster, frugt og mange grønsager.

En gammel svensker Lundquist, der boede på Torpenvej, bistod med at passe haven.

Især i besættelsestiden havde vi megen fornøjelse af havens udbytte. Huset kunde anvendes hele året rundt og fru Lundquist sørgede for, at der var fyret op i kakkeldovnene naar vi kom der jule- og paasketid eller i andre perioder med kulde.

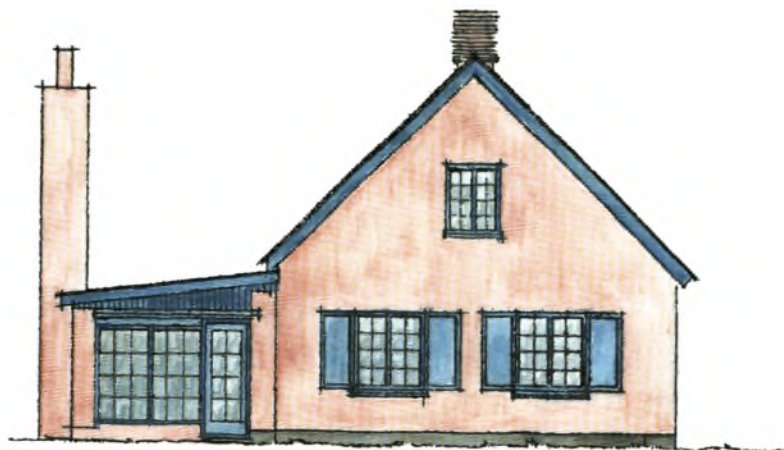
Det var et meget fredfyldt og idyllisk sted at opholde sig på – trods forskellige minusser. Det viste sig at der kom løbesod i skorstenen og at der p.g.a. svamp måtte ske udskiftning af nogle gulve. Huset er jo opført i et lavtliggende fugtigt terræn og heller ikke brøndvandet var godt. Pudsigt nok spurgte vi ved første besigtigelse om hvordan vandet var og fik rakt et glas med kildeklart velsmagende vand, men det var regnvejrs den dag, så det ikke var svært at få fint vand. Da det senere blev os, der skulde bruge pumpen, var vandet nærmest rustfarvet og smagte ikke godt. En laboratorieundersøgelse viste, at bl.a. et for stort jernindhold var årsag hertil. Det var dog ufarligt at bruge i husholdningen, og en senere tilkommet nabo havde da også tilladt sig uden videre at lægge rør ind i vores brønd, hvorfra han tappede til sit brug, så han var åbenbart ikke afskrækket af det rustfarvede vand.

Vi kom til at holde meget af dette fristed, som vi internt i familien kaldte ”Godset”. Mange ferier blev tilbagelagt til fods eller på cykel i omegnen. Der var et utal af bl.a. nattergale og gøge, og i engene omkring Langstrup oplevede vi, at storkene spankulerede omkring. Tidligt på sommerdage tog vi en svømmetur fra badebroen i Sletten, og af og til slog vi et lille sving om den lille indsø bag Nivå Teglværk (der så vidt jeg ved spillede en rolle i forbindelse med jødetransporterne til Sverige). Her i det klare vand kunne vi nemlig fange rejer til frokostbordet.

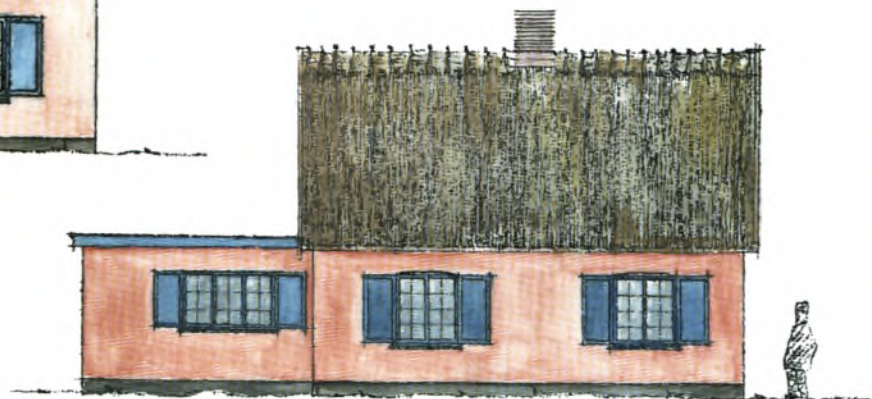
Der kom regelmæssigt en bagervogn forbi med fortrinligt brød. Mælken hentede vi ved aftenstid i spand på Kongslevgaard. Den var endnu lunken og smagte vidunderligt. Vi hældte altid noget af den op i et stort lervad, der blev stillet køligt, og næste morgen kunde tyk fløde skummes af. Nutidens stærkt behandlede mælk er såvidt anderledes. De fleste øvrige fornødenheder købte vi hos købmand Ingvar Jensen og hans djærve kone på Dauglækkevej. De havde en hyggelig gammeldags forretning, som vi kunne lide at besøge.

Især i besættelsestiden, da livsudfoldelsen i København var behersket, og sabotager og skyderier ofte forekom, føltes tilværelsen i Dauglække nærmest paradisisk. Derfor blev det også en oase for familien, venner og studenterkammerater. Når vi særligt i weekenderne kunne være mange, blev gæsterne sat til at grave nye kartofler op og plukke de jordbær m.v., som hver især kunne spise. Det vakte moro, når det viste sig, at maven var blevet mæt før øjet.

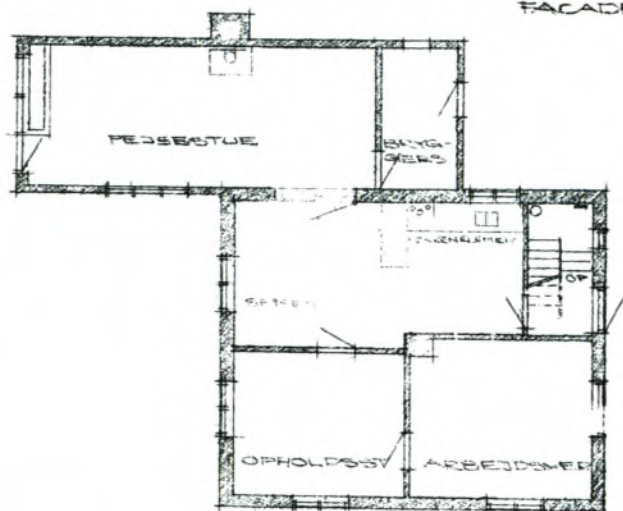
Desværre kan jeg ikke finde vores gæstebog fra den tid. Den havde bl.a. en fin lille akvarel af en studenterkammerat, Erik Ellegaard Frederiksen, der senere blev en kendt grafisk bogtilrettelægger. Han og mange andre, der besøgte os dengang, har jeg for længst tabt forbindelsen med, mens andre venskaber lever endnu. Jeg finder ikke tilstrækkelig grund til at nævne særlige navne fra persongalleriet, men vil dog i forbifarten bemærke at ”Solskinshuset” under generalstrejken i juli 1944 fik besøg af en Zone redningskorpsbil, med en kusines mand som chauffør, og vognen fyldt med stærkt forbundne (camouflage) familiemedlemmer, der søgte tilflugt fra hovedstadens kvaler hos os. Senere samme efterår opholdt pastor Gunnar Engberg sig en tid i huset, for at komme til ro efter sit ophold i Horserødlejren. Tyskerne havde arresteret ham 29.8.44 sammen med professor Hal Koch og mange andre. Engberg, der var min gode venindes far, var kendt bl.a. for sit store arbejde i K.F.U.M. og for sin deltagelse sammen med den næstyingste søn Johannes i vinterkrigen i Finland, boede i Kastellet i København, hvor han var sognepræst ved Citadelskirken. Tyskerne, der

GAVL MOD VEST

FACADE MOD SØD

Solskinsbuset omkr. 1941 efter ændringen af garagen. Samtidig blev huset kalket lyserødt og vinduerne forsynet med blåmalede skodder. (Akvarel: Anne Botger).

havde slået sig ned i kastellet, havde således haft gode muligheder for at iagttage ham og konstatere, hvor mange der sluttede op om denne modige danske mand.

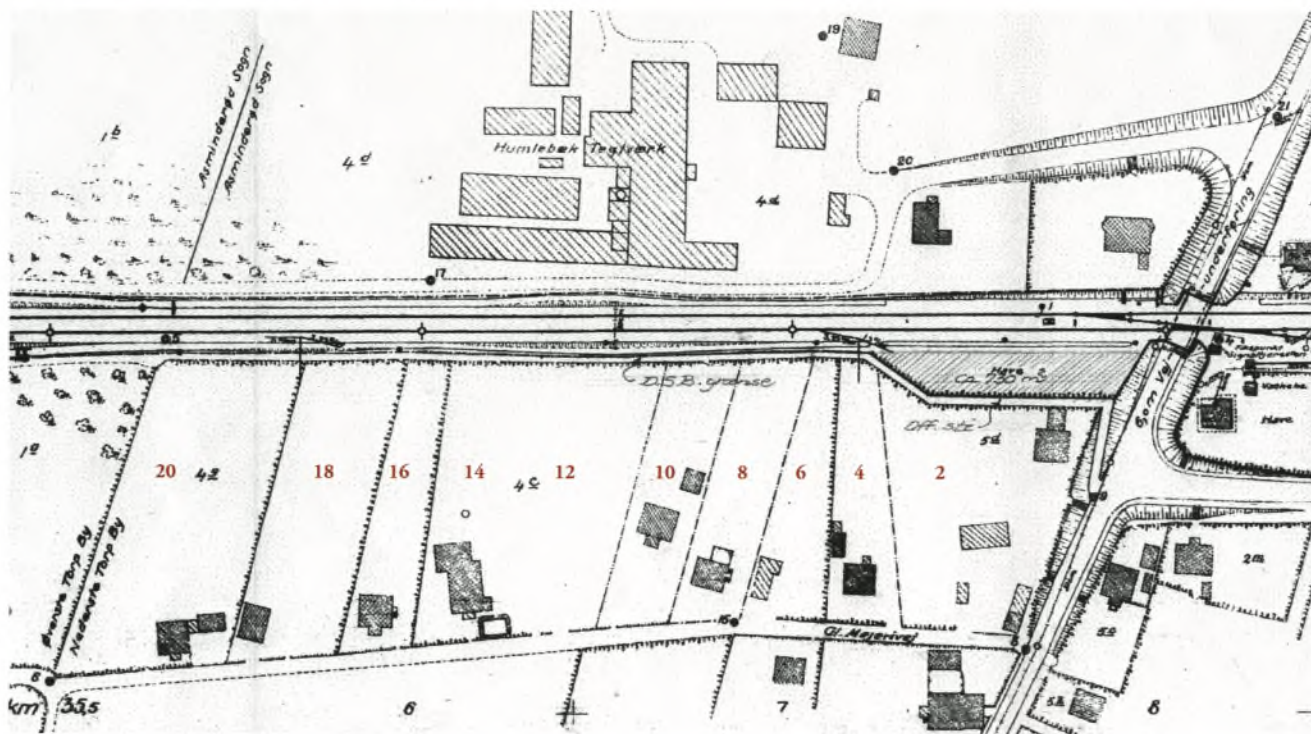
I årene efter befrielsen havde vi også glæde af ”Solskinshuset”. Jeg havde på det tidspunkt noget at gøre med internationalt studenterarbejde, og bl.a. formidlede vi at studenter fra de særligt krigshærgede lande kunne få et ophold i danske familier. Hos os havde vi i sommeren 1947 besøg af to hollandske studenter, som var meget glade for at tilbringe en del af tiden i Daugløkke, men efterhånden voksede vores trang til at se andre dele af verden og i -vist februar 1952 solgte vi ”Solskinshuset” til forfatteren Johannes Allen – jeg tror for 7-8000 kr. – Vi er senere med års mellemrum kommet forbi stedet, og har set at både bygning og areal er blevet større, – men den gamle vældige kastanje, som skyggede over brønden, står der endnu.

Omkring den gamle Mejerivej

Niels-Jørgen Pedersen

Fra de ældste tider har vort lokale område været præget af trafikken mellem hovedstaden og Helsingør. Selv om den mest benyttede transport mellem havnebyerne tidligere foregik søværts, så kunne denne trafik til tider byde på problemer af forskellig art, sådan at det var vejen langs med stranden, man måtte ty til. Et sandet hjulspor langs strandkanten som Strandvejen ofte er blevet betegnet. Trafikken på Sundet blev mere stabil, da der kom maskinkraft i rutebådene, ligesom vejens beskaffenhed også langsomt blev forbedret. Det helt store fremskridt for trafikken og udviklingen i det nordøstsjællandiske område kom, da dampmaskinerne blev sat på hjul og skinner. Nordbanen blev åbnet 1864 og Kystbanen 1897.

Udsnit af plantegning udført for DSB i 1926. De nuværende vejnumre på Jens Peter Nielsens udstykning er anført. Den nyetablerede tosporede Kystbane skærer sig igennem området og den nedgravede Torpenvej ses til højre. (Fra Banedanmark.)

Kystbanen

Etableringen af Kystbanen må regnes for den mest betydende faktor for udviklingen af det nye Humlebæk. Med stationen som centrum udviklede der sig et net af vil-laveje, nøje planlagte og projekterede. Selv om bilerne endnu ikke havde gjort deres indtog, så blev de første veje anlagt brede nok til nutidig brug, hvor to køretøjer kunne passerer hinanden. Med mange nye veje skulle der også findes på mange nye vejnavne. Det har været en sag for sognerådet at beslutte navne på lokaliteter eller personer med tilknytning til byen. Der gemmer sig ofte en historie bag valget af vejnavnene. Sådan forholder det sig også med den gamle Mejerivej. Som nok den eneste vej i byen er denne vej ind til mejeriet ikke blevet besluttet på højere plan, den fik sit navn i folkemunde.

Indtil for godt et hundrede år siden herskede der landlig idyl på Daugløkke og Torpens overdrev ned mod kysten og mellem skovene. Det var kun marker og ganske få bygninger der prægede landskabet. Men så kom fremskridtet pludselig brusen- de frem med røg og damp. Etableringen af kystbanen var allerede kommet på dagsordenen under enevælden, da man ved en forordning af 5. marts 1845 og lov af 8. maj samme år havde besluttet at nedsætte en kommission for besigtigelse og ekspropriation til anlægget. Kommissionen blev dog først en realitet den 9. oktober 1894. Den Kongelige kommission for anlæg af en statsbane fra Klampenborg til Helsingør begyndte, ifølge forhandlingsprotokollen, sit arbejde ”den 30. oktober 1894 kl. 10.00 formiddag”. Der blev afholdt et utal af møder med lodsejere i området om erstatninger for den afgivne jord. Hvor man ikke kunne opnå enighed blev der foretaget ekspropriationer. Som det fremgår af samtidige matrikelkort var det stort set kun landsbyernes overdrevsjord og enkelte huslodder, der blev berørt af anlægget. Baneanlægget kom flere steder til at forstyrre adgangen til nogle af de mindre huse og gårde. Ved de større vejoverskæringer blev der opsat bomme og bygget bomhuse, men mange mindre betydende markveje blev sløjfet eller omlagt, til stort besvær, for de folk der kom til at bo i banens nærhed.

Umiddelbart, nord for Sletten i svinget ved skolen, førte en markvej op i landet. Vejen kendes i dag som Øresundsvej. Vejen førte ud til husmandsstedet på *Skeltoften* og til gartneriet *Roligheden*. Derfra kunne man komme videre til Daugløkke ad skolestien. Hvor banen kom til at lukke denne markvej, blev der dog opretholdt en overgang for gående. Den kørende trafik måtte betjene sig af den lange markvej ud til Torpenvej. Den vej kendes i dag som Skeltoftevej.

Lystejeendommen *Slettens Minde*, Ny Strandvej. Den lange smalle bygning er kalkunbure.
Luftfoto Sylvest Jensen 1936

Slettens Minde

Landstedet *Slettens Minde* er den gulkalkede landejendom, der ligger og gemmer sig omme bag Humle Bio. Ind til for få år siden var gården stråtækt. Nu har den fået en sortglinsende teglstensbelægning. En del af gårdens jord kom til at ligge vest for kystbanen. For at få adgang til den del af gårdens jord måtte de om ad Torpenvej og Skeltoftevej. *Slettens Minde*, der i dag er bedre kendt som *Averboffs*, på Humlebæk Strandvej 102a hører som sådan ikke med til Gl. Mejerivej, selvom beboerne har låge og vel også vejret ud til vejen. Jorden til gården blev i 1803 udstykket fra *Bryderupgaard* i *Overste Torpen*. Kaperfører Peder Madsen fra Sletten købte denne udlod af Jens Pedersen på *Bryderup* og fik efterfølgende bygget landstedet. Ganske vist er der på

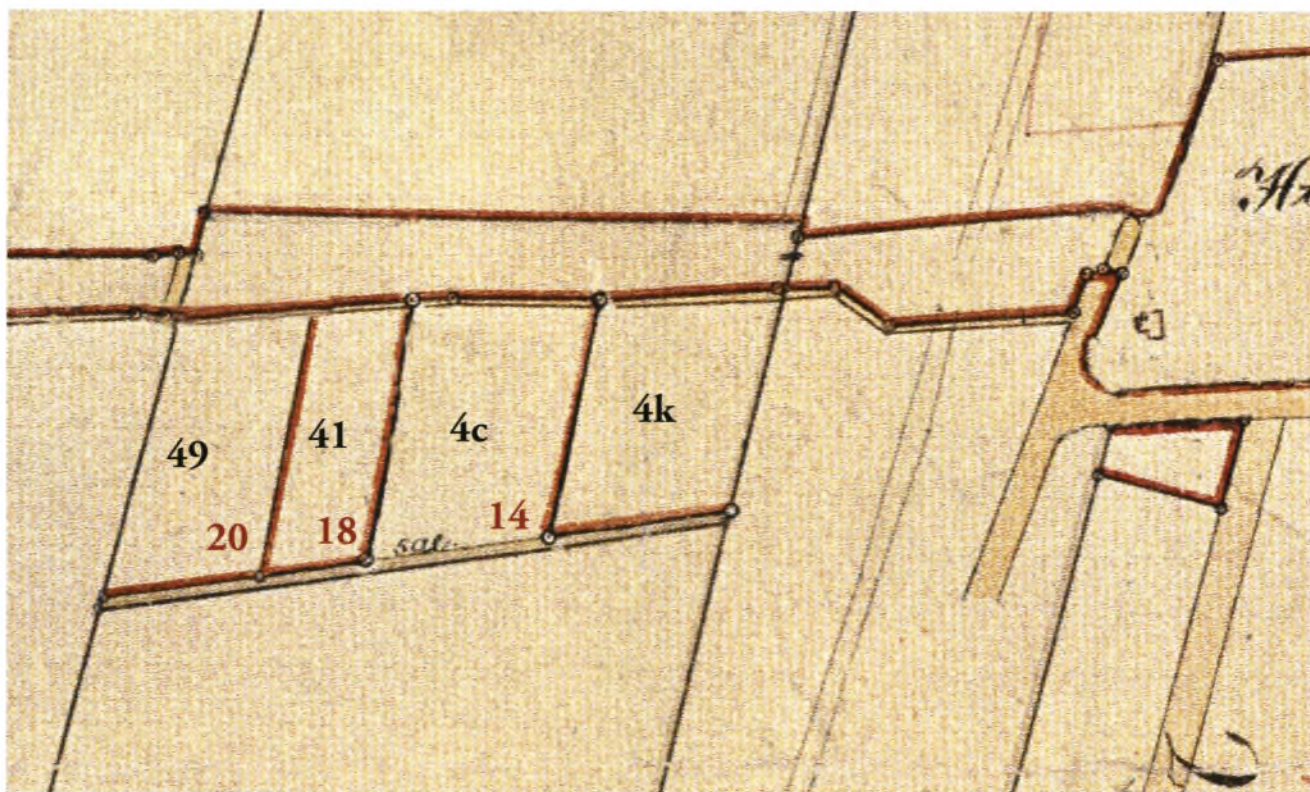
gårdens nordgavl opsat årstallet 1790 i sorte tal af smedejern, men hvad - en divergens på 13 år kan vel let opstå ad åre. Formodentlig er det også Peder Madsen, der har givet stedet navnet *Slettens Minde*. Otte år senere i 1811 blev arealet udvidet med endnu en parcel af *Bryderup*. Men det blev ikke ved med at gå godt for Peder Madsen, hvad der kom let i de år, havde det også med let at forsvinde. Ejendommen var blevet pantsat til gaardmand Jørgen Nielsen på *Jacobs Minde* i Sletten. Ved auktionsskøde af 3. april 1822 blev Jørgen Nielsen stedets nye ejer. Han døde 1832, og efter fire års forløb i skifteretten fik enken udlagt ejendommen.

Op gennem 1800'erne var der skiftende ejere af stedet, og der blev afgivet jord både til banen og sidenhen også til teglværket. Af de seneste ejere huskes familien Averhoff der erhvervede gården i 1930'erne. Løjtnant Averhoff forsøgte sig blandt andet med en fjerkræfarm ved gården. Under anden verdenskrig meldte han sig til *Frikorps Danmark* og var med ved østfronten. Det blev ved krigsafslutningen et uheldigt valg for en dansk officer. Han blev afsat fra militæret, skilt fra konen, og flyttede til et gods på Sydsjælland, hvor han blev tjener. Britta Averhof og hendes børn blev boende på stedet, hvor de i en årrække havde en virksomhed for returpapir. Den prægede hele denne del af byen med løsslupne papirstimler.

Udstykninger på Bannebjerggaards overdrev

Bannebjerggaard i Nederste Torp var også en af de gårde, der havde overdrevsjord, som blev kappet over af baneanlægget. Sønnen på *Bannebjerg* Jens Pedersen havde overtaget gården i 1875. Jens Pedersen var åbenbart så forudseende, at han fik opdelt sin overdrevslod i tre parceller, således at jorden var gjort klar til at blive afhændet. Den midterste af disse parceller kom til at ligge op mod banens østside og blev i 1889 erhvervet af Jens Peder Nielsen, en søn af Jacobine og Niels Jensen på *Sandgaarden* i Daugløkke. For at kunne udnytte dette langstrakte jordstykke var det nødvendigt for ham at få befæstet en vej langs med sit østskel ind på arealet. På ældre kort over området ses ingen markering af en anlagt vej på stedet. Således må det antages, at den *Gamle Mejerivej* er blevet anlagt af J. P. Nielsen, som en ganske almindelig markvej ind på hans nyerhvervede jord.

På det ældste matrikelkort tegnet 1813, omtegnet i 1903, ses det, at J. P. Nielsen fik opdelt sin jord i fire parceller. Den sydligste parcel, der i dag har vejnummer 20., blev i 1895 solgt til hr. P. Hansen. Efterfølgende er huset blevet handlet nogle gange. I 1951 blev det købt af Johan Fr. Kastrup, der havde det i mange år, så længe

Udsnit af matrikelkort: Jens Peter Nielsens første opdeling af jorden ved Gl. Mejerivej i fire lodder og vej 1887 – 1914. Nuværende vejnumre og daværende matrikelnumre er anført.

at folk på vejen stadigvæk kalder det *Kastrups Hus*. Bag huset blev der anlagt en stor frugthave. Denne store grund er i dag delt op i tre parceller. Naboparcellen, nummer 18 blev solgt og bebygget i 1903. Hvornår huset fik navnet *Grotten* vides ikke. Huset blev i 1940 købt af Edith og Edvard Andersen en fiskerfamilie fra Sletten. Under krigen blev han taget af tyskerne og interneret i Frøslevlejren i Sønderjylland. Kort tid efter krigen døde han af de tæsk, han havde pådraget sig i tysk fangenskab. Siden giftede Edith sig med Jens Bagger Jensen, der også var fra Sletten. Nabogrunden med nummer 16. *Villa Ebba*, blev i 1914 udskilt fra *Mejerigrunden*. Omkring 1946 blev

Gl. Mejerivej 20. Bygget 1896. Huset havde de første år begnspligt til vej nummer 14. På vejen omtales huset endnu som Kastrups Hus efter en tidligere ejer gennem mange år.

denne smalle grund og den toetagers "bungalow" købt af Ebba og Peter Andersen, kaldet *Skæverten*. Peter Andersen fiskede fra Sletten sammen med broderen Edvard Andersen i nabohuset. Det er blevet sagt, at dette hus blev købt for *Jødepenge*.

Den nordligste parcel af J. P. Nielsens udstykninger blev ligeledes afhændet i 1903. Parcellen, der i dag har nummer 8, var på 1051 m², heraf var 17 m² vej. Det var slagter Adolph Jensen, i byen kaldet *Dolle*, der erhvervede denne jord og fik bygget det hvide murermeisterhus med høj kælder. Adolph Jensen var ansat som slagtersvend hos viktualiehandler A. T. Andersen i Sletten. Der havde han det faste job at køre med salgsvognen rundt til kunderne i omegnen. I begyndelsen var det med hest og vogn, siden blev det med automobil. I 1952 blev huset overtaget af sønnen, malermester Helge Feré Jensen. Også denne grund er i dag opdelt i flere parceller Gl. Mejerivej 10. blev solgt fra naboparcellen nummer 8 i 1914. Tidligere var der på nr.

10 to huse, forhuset var nederst af murværk overbygningen var af træ. Det mindre hus bagved var helt af træ. Der boede Karen Bagger fra Sletten og Erik Andersen fra Torpen. Han kørte som droskechauffør hos vognmand Kragh. Da de i 1950'erne blev skilt, flyttede Karen over i forhuset, Erik Andersen flyttede til Gl. Mejerivej 2. En tid boede frisør Rigmor og barber Asger Hansen til leje i forhuset i nr. 8.

Underste etage blev lejet ud til Ragnhild og Harry Hansen, kaldet *Grynsnapperen*, han var brænder på Humlebæk Teglværk. I den lille lejlighed på 1. sal boede Inger Bagger fra Sletten med sønnen Peter Bagger i nogle år. De havde kun en lille stue, køkken og et lille værelse. Karen Bagger solgte en koteletgrund fra med indkørsel ind mod maler Jensen. Dette hus med nummer 8a kom til at ligge helt tilbage på grunden. Efter Karen Baggers død blev begge huse på grunden revet ned, og et nyt og moderne hus er nu opført.

Tømrer og tandtekniker Hans Peter Jensen, der var svigersøn af J. P. Nielsen, fik i 1938 skøde på parcellen med nummer 12. Det formodes, at det var H. P. Jensen, der byggede huset. Det fortælles om huset, at det er et pudset træhus, bygget af to

Gl. Mejerivej 18. Villa Grotten. Bygget omkring 1900. Parcellen er blandt de første udstykninger på vejen.

lag brædder, som var genbrugstræ fra nogle kulisser ved en udstilling i Helsingør. Husets facade er så blevet røret og pudset. Nedgravet i haven er der en betonkælder, der efter sigende skal være fyldt med kartoffelmel fra dengang, da nogen forsøgte sig med produktion af kartoffelmel i det nedlagte mejeri. Måske er denne kælder oprindeligt bygget som iskælder til mejeriet. Huset blev omkring 1950 købt af Kirsten Overgaard og Georg Svendsen Andersen. I den første tid de boede i huset, havde de Tulle og Robert Andersen, kaldet *Lange Robert* eller *Strøm*, boede i kælderen, der var endnu ikke blevet installeret elektricitet i kælderen, så hos elektriker *Strøm* måtte de klare sig med petroleumslamper. *Tulle*, der var datter af den gamle købmand Kock Mogensen, arbejdede hos slagter A.T. Andersen i Sletten. Robert Andersen havde lært som elektriker, han arbejdede siden som tjener i Helsingør. Den bagerste halvdel af denne parcel ud mod banen, blev solgt fra omkring 1940. I dag nummer 14a. Parcellen blev købt af gartner Poul Ejlersen, der oprettede en minkfarm. Efter protester fra naboerne mod stanken, måtte han flytte minken ud på Stormosen i Daugløkke. Ved udstykningen af overdrevsjorden fra Bannebjerg i Nederste Torp beholdt J. P. Nielsen selv den største af de fire parceller, i dag med nummer 14. Efterfølgende er også denne parcel blevet opdelt i adskillig flere mindre parceller, og mange huse er kommet til.

Mejeristen - Jens Peder Nielsen.

Anna Sophie Pihl f. Madsen, (1865-1941). i Sletten kaldet *Den graa due* og Jens Peder Nielsen, (1849-1917) *Mejeristen*, blev viet i Humlebæk Kirke 1884. Samme år fødte Anna Sophie deres første barn. Det blev til i alt 11 børnefødsler, kun seks nåede voksenalderen. Den førstefødte Agnes var 17 år, da hun døde i 1902. Siden mistede de to tvillingepar, der døde som spæde. Deres efterfølgende seks børn: Otto, Ejnar, Olga, Johannes, Else og Elva, stod strabadserne igennem, og nåede at sætte deres præg på byen. Hvor Pihl navnet kommer fra vides ikke. I ægteskabets første år drev de den gamle kro på Snekkersten. Men da jordkøb ved banen i Humlebæk blev muligt, slog de til og købte den store parcel matrikel nr. 4c langs med østsiden af banen. Om J. P. Nielsen havde taget uddannelse som mejerist vides ikke, men formentlig har det allerede ved købet af jorden, været hans hensigt at få bygget et stort hus, og få etableret et mejeri. Huset på den nuværende Gl. Mejerivej 14. blev bygget kort tid efter erhvervelsen af jorden i 1889. Ved udstykning og salg af de før omtalte tre parceller, fik J. P. Nielsen hurtigt reduceret sin egen andel af den oprindelige jordlod

ret betydeligt. Ifølge en tingbogsudskrift var parcellens areal i 1927, 1661 m², her af var de 615 m² vej.

J. P. Nielsens vej ind fra Torpenvejen er ikke for ingen ting kommet til at hedde den *Gamle Mejerivej*. Det er imidlertid kun ganske lidt man ved om mejeriet på dette sted. Virksomheden har kun efterladt sig få spor for eftertiden, så som vejens navn, mandens øgenavn, og så beretningen om den efterfølgende bestyrer Alfred Ferdinand Pedersen. Hvordan mejeriet har været indrettet vides ikke. Det kan have været i nogle af rummene i det store hus, der kan også have været opført en særskilt bygning til mejeridriften, men derom er fortiden tavs. Den første hånddrevne mælkecentrifuge blev konstrueret i 1866. En sådan anordning har været for kostbar og pladskrævende for et lille mejeri. Før centrifugen blev opfundet, blev fløden skilt fra mælken ved nedkøling. Man havde en nedgravet iskælder, der om vinteren blev fyldt op med isblokke fra et nærliggende vandhul. Alt efter vejrliget kunne man så året rundt nedkøle den ny malkede mælk og skumme fløden til smørkærning. Ved nedkølingen samler fløden sig hurtigere på mælkens overflade. Smørret var den vigtigste indtægtskilde ved mælkebehandlingen. Smør kunne afsættes til de handlende i omegnen, medens mælken blev aftappet på junger og solgt fra ladet af mejeristens hestevogn, som han kørte omkring med i byen. Mejeriet har været af beskedent omfang, nærmest at sammenligne med et lille *gårdmejeri*, et såkaldt *ismejeri* med iskælder og kærnerum. Formentlig er den rå mælk kommet fra faderens gård i Daugløkke. Men tiden var løbet fra de små mejerier. Sundhedskravene blev skærpet, og økonomien krævede større drift. Der huskes ikke noget om et ishus eller en iskælder i forbindelse med mejeriet, men det er utænkeligt, at man på den tid har kunnet klare sig uden. Flere steder i lokalområdet huskes der omtale af sådanne *iskældre*. Små ti år gik der på mejeriet for J. P. Nielsen og familien, så viste der sig et nyt og mere fristende tilbud. Den gamle høker Lund i Sletten døde 1890. I nogle år blev forretningen ført videre af enken, Sophie Wilhelmine født Valentin. Men da også hun døde, blev forretningen i 1898 overtaget af Jens Peder Madsen, der formodes at have været J. P. Nielsens svigerfader. Noget tyder på, at J. P. Nielsen allerede på det tidspunkt har stået for driften af denne forretning, idet der findes et fotografi hos efterkommerne, hvor hele familien er opstillet uden for forretningen. På fotografiet står J. P. Nielsen angiveligt med deres yngste, et årige datter Elva på armen. Hun var født 1897. Fem år senere i 1903 fik J. P. Nielsen skøde på ejendommen. Således blev mejeristen til købmand, men i Sletten kom han i al sin tid til at gå under navnet *Mejeristen*.

Alfred Ferdinand Hvass Pedersen

Da Jens Peder Nielsen overtog forretningen i Sletten, blev mejeriet i nogle år ført videre af mejeristen Alfred Ferdinand Pedersen med tilnavnet Hvass. Han var i slutningen af 1800'årene kommet til Krogerup mejeri som bestyrer. Alfred Ferdinand Pedersen stammede fra Svennerup på Sydsjælland, hvor han havde lært som mejerist. På Krogerup fandt han sammen med sin kone Marie, født Hvass. Hun kom fra egnen omkring Gurre. Deres ældste barn Andina, til dagligt kaldet *Dina*, blev døbt Pedersen, som naturligt var. Siden boede familien nogle år i Hålsingborg, hvor Filip og Hans blev født. Men derovre kunne man ikke komme til at hedde Pedersen kun *Pederson*, men det passede ikke faderen, så derfor fik de i stedet moderens navn Hvass. Da familien så igen kom tilbage til Danmark, fik resten af børnene dobbelt-navnet Hvass Pedersen. De ældste børn Andina og Philip har fortalt om, hvordan de som børn hjalp faderen, når han var ude på mælkeruten her i Humlebæk. De stod oppe på ladet af den lukkede hestevogn og øste mælk op fra jungerne til kundernes mål og kander. Slettekonerne ville gerne tiltuske sig en ekstra sjat mælk i kanden. Det gik også, når det var faderen, så fik de med rund hånd. Men når moderen var med og nogen ville snakke sig til lidt ekstra, så kom pottemålet frem, og så fik de kun lige til stregen. Børneflokken blev forøget med Martin, Carl og Ruth. Når forældrene arbejdede, måtte Andina, som den ældste søster sørge for sine yngre søskende, give dem mad, sende dem i skole og passe den yngste søster Ruth. Som ældre har Ruth fortalt, hvordan de kunne løbe tværs over marken fra Mejerivej, hvor de boede og ned til børnehaven og skolen. Siden kom Andina ud at tjene. Hun fik plads hos en familie i Jylland. Da faderen altid havde følt sig særlig knyttet til hende, og det med mælkehandelen ikke gik godt, så frasagde han sig mejeriet, forlod konen og de andre børn, og tog arbejde i Jylland, i nærheden af datteren. Det var i 1911, og det kan tænkes, at han allerede der har været plaget af sygdom. To år senere døde han. Marie blev boende til leje på Mejerivej sammen med børnene. Hun arbejdede på Krogerup, hvor hun gik til hænde både ude og inde på gården og i mejeriet. Efter faderens død kom Andina tilbage til moderen, der da sammen med børnene boede til leje på Humlebæk Vaskeri ved Gl. Strandvej. Andina, om hvem det siges, at hun var et meget energisk og arbejdsomt menneske, kom til at bestyre vaskeriet, som hun siden helt overtog. På vaskeriet arbejdede også søsteren Ruth. Andina blev gift med snedker Kristian Andersen i *Bække Små* på Torpenvej. På dette tidspunkt var søsteren Ruth blevet gift og bosat i København. Hvor moderen Marie Hvass Pedersen boede som

ældre vides ikke, men i Nordsjællands avis kunne man i marts måned 1955 læse, at hun havde rundet de 90 år. Flere af de øvrige søskende blev boende i Humlebæk, og blev kendt af de fleste. Den ældste broder, Filip Hvass blev gift med Gudrun Larsen fra Helsingør. De kom til at bo til leje i Sletten på første sal i villa *Pax*. I 1931 købte de det lille hus ned mod vandet på Gammel Strandvej nr. 123. Ved siden af huset var der lige plads til en garage til to biler. En halvanden tons ladvogn og en droske. Med disse to automobiler drev Filip Hvass i 1930'erne og i begyndelsen af 1940'erne sin vognmandsvirksomhed. På skiltet over garageporten kunne man orientere sig om, hvad forretningen havde at byde på:

FILIP P. HVAAS VOGNMANDSFORRETNING Biludleje Dag og Nat, Billige Aften og Søndagstimer. D.S.B. Godstransport. TLF Humlebæk 188. Alt Arbejdskørsel samt Flytninger besørges.

Filip Hvass kørte en del for kommunen, hvor han sammen med den gamle vejmand Jens Jensen, sørgede for at holde vejene nogenlunde komfortable. Om vinteren, når det var glat, og de skulle gruse vejene, stod vejmanden oppe på ladet og kastede grus, og Filip Hvass gik ved siden af bilen og styrede for samtidig at holde varmen. Passede det sig sådan, at han skulle til København med drosken tidligt på dagen med tom vogn, så tog han de af fiskerkonerne, som handlede derinde, med for en billig betaling. Så måtte de tage toget hjem. Da der ingen benzin var at få under krigen, arbejdede han på Humlebæk station. Hans Hvass vides der ikke så meget om, han kom først til familien i Svennerup og siden til Jylland. Martin Hvass Pedersen blev gift og bosat i Valby. Han havde først lært som slagter hos Christian Hansen på Solbakken i Torpen. Efter endt læretid kom han på Carlsberg som arbejdsmand, og blev elektriker. Han var på Carlsberg i mange år.

Martin Hvass Pedersen kom tilbage til Humlebæk med sin familie, da han i 1946 købte *Mogens Gave* på Gl. Strandvej nr.79. Efter sin tid på Carlsberg kom han på værftet i Helsingør, hvor han arbejdede som skibstømrer. Siden overtog han søsterens hus på Baunebjergvej 113. Martin Hvass havde sønnen Alfred Hvass Pedersen, der huskes for sin V.V.S. virksomhed på Hejreskovallé. Den yngste broder Karl Hvass fik så vidt vides ingen uddannelse og blev heller ikke gift. Han boede sammen med en husbestyrerinde, som man i familien kaldte moster Anna. Hun var lige så svagtseende som Karl Hvass, og de gik begge med meget kraftige briller. I slutningen af

Gl. Mejerivej 14. Bygget 1890 af Jens Peter Nielsen fra Daugløkke på vejens første udstykning fra Bannebjerggård Nederste Torpen. Huset har siden dannet rammen om en del forskellige virksomheder.

1920'erne bestyrede Karl Hvass cykelgarderoben ved stationen. Garderoben, der var et stort træskur, hvor landliggerne kunne få anbragt deres cykler, når de var i København. Den første garderobe nedbrændte i februar 1930. Derefter lejede Karl Hvass sig ind i DSB pakhuset syd for Humlebæk station og drev farve- og tapethandel i en årrække.

Som ældre forpagtede han kiosken på Humlebæk Station og havde en god forretning. Især om sommeren, når mange landliggerne hver morgen tog toget til København. Så var han klar med morgenaviserne. Han kunne være meget beleven, når det passede ham, men også det modsatte. En kunde ringede engang for at få bragt en avis ud, det passede ham ikke, men i en oplagt tone sagde han: *"Desværre frue bydrengen er lige kørt til Langstrup med en aske tændstikker!"* Mange folk i Humlebæk vil kunne huske ham på sine ældre dage, når han tøffede af sted på knallert iført hjemmeværnsuniform.

Otto Pihl Nielsen og Kartoffelmelsfabrikken

Som den ældste i søskendeflokken blev det Otto Pihl Nielsen, f. 1886, der i marts 1913 fik skøde fra faderen på ejendommene på Gl. Mejerivej nr. 12 og 14. Faderen var ved at komme til års, så O. P. Nielsen havde nok at se til med forretningerne i Sletten. I februar 1914 søgte tømrer P. Nielsen, en svoger til O. P. Nielsen, om tilladelse til at bygge "*et hus til Bødker A. Petersen, Kjøbenhavn.*" A. Petersen var svigerfader til O. P. Nielsen. Det står ikke helt klart, hvilket hus der her er tale om, men da der er tale om en to etagers bygning, må det formodes at være den tilbygning, der ligger vinkelret på det store hus, og som i dag er en del af beboelsen. November 1916 gik ejendommen videre til A/S Nordsjællands kemisk tekniske Fabrikker. I endnu en tilbygning blev der installeret en dampkedel til inddampning af kartofler. Til afledning af røg og damp blev der på et kraftigt betonfundament opsat en skorsten. Der blev efterfølgende ført en omfattende brevveksling med sognerådets bygningskommission om anlæggets lovliggørelse, men da der ikke var blevet søgt behørigt om tilladelse til denne tilbygning, kunne kommissionen ikke give nogen tilladelse. På dette tidspunkt var der i henvend to år blevet fremstillet kartoffelmel på stedet. Fabrikken gik på tvangsauktion juli 1918, hvorved O. P. Nielsen igen fik skøde på ejendommen. Tre måneder senere, oktober 1918, blev ejendommen så overtaget af virksomheden A/S Rima, der formodentligt har fortsat produktionen af kartoffelmel de følgende år. En hr. Carsten Almes angives da som ejer af fabrikken. Den nye ejer havde store planer for udvidelse af fabrikken, hvilket fremgår af indsendte bygningstegninger i kommunens byggesagsarkiv. Tegningerne blev udarbejdet i 1918 og indsendt af ingeniørfirmaet O. Sørensen & Co. året efter, men de blev aldrig taget i anvendelse. Efter afslutningen af den store skyttegravskrig er afsætningen ganske givet faldet mærkbart. Der var ikke mere brug for kartoffelmos til at ledsage skyttegravskrigernes dåsegullasch. Otte år efter kom O. P. Nielsen igen til at stå som ejer, denne gang ved et fodedudlægsskøde af 20. november 1926. Ved faderen J. P. Nielsens død i 1917 overlod enken Anna Sophie Pihl Nielsen hele forretningen i Sletten til sønnen O. P. Nielsen. I Sletten gik han under navnet *Pølse Otto*, og han var ikke særlig populær i byen. Han kom ikke godt ud af det med fiskerkonerne. Så fik udlængslen sit tag i O. P. Nielsen. Han realiserede ejendommen i Sletten ved at sælge til viktualiehandler A. T. Andersen. I april 1926 rejste han til Canada for at blive farmer. O. P. Nielsen beholdt sine ejendomme på Mejerivej og lejede dem ud til forskellige formål.

Rutebilejer Henry Hansen og Tandsnedker Hans Peder Jensen

På et tidspunkt i 1930'erne blev der indrettet garager i tilbygningen, hvor der før havde været fabrik. To store porte blev indsat i den nordlige gavl. Rutebilejer Henry Hansen med de grønne rutebiler grundlagde sin virksomhed her. I lokal-telefonbogen fra 1934 oplyses det, at Henry Hansen boede på Gl. Mejerivej 14. og havde telefon nr. 83. Juni 1938 fik han en ny omnibus på ruten Humlebæk - Fredensborg - Hillerød. Henry Hansen fik efterfølgende bygget nye og større garageanlæg to gange, først på Ny Strandvej 88. og siden på Ny Strandvej 90.

Ved et bemærkelsesværdigt skøde af 23. september 1938 overdrog farmer Otto Pihl Nielsen, Edgewater, British Canada, ejendommen matr. nr. 4c, og 4n af Nederste Torpen By, Humlebæk sogn, til tandtekniker E. Pihl Jensen, købesum: kr. 22.000,-. Efter diverse sædvanlige formaliteter blev følgende tilføjet i skødet.

"Undertegnede Ejner af Ejendommen Matr. Nr. 4c og 4n Nederste Torpen bemærker, at mit rette Navn er Hans Peder Jensen og jeg begærer herved lyst og noteret paa Ejendommen, at mit rette Navn er som forannævnt. Jeg tilføjer, at jeg altid har kaldt mig Ejner Pihl Jensen - Min Hustru er født Pihl Nielsen - min Svigermoder skriver sig Pihl derfra har jeg taget Mellemlavet Pihl."

Elva Louise Pihl f. Nielsen og Hans Peder Jensen boede en tid i Havets Minde på Gl. Dauglækkevej 12. i Sletten. Hun var tandtekniker, og han var snedker. I en stille tid med snedkeriet oplærte hun manden til tandtekniker, siden blev han i byen kaldt *Tandsnedkeren*. De havde klinik i Helsingør. Ved H. P. Jensens død i 1943 fik enken tilkendt ejendommen. Forskellige lejere har derefter beboet de fem lejemål, indtil Elva L. Pihl Jensen i 1962 afstod sine ejendomme på Gl. Mejerivej til arkitekt Hubert Poulsen. Den nuværende ejer Viggo Rendtorff købte huset i 1966. Udover en gennemgribende ombygning af huset, fik han i de første år efter købet også bortbanket den solide betonskorsten, der var et af de sidste levn fra kartoffelmøllefabrikken.

Udstykninger fra Strandgaard og Lavegaard

Kommer man fra Torpenvej ind på Gl. Mejerivej, er jorden til de første fem huse udstykket fra den del af Strandgårdens overdrev, der kom til at ligge øst for Kystbanen. Gl. Mejerivej nr. 1. et hvidkalket murstenshus bygget omkring 1900, er det ældste hus på vejens østside. Der var oprindeligt to lejligheder i huset. Et af Humlebæks kendteste postbude Frederik Mortensen, kaldet *Morten Blad*, boede en tid i huset med sin familie. Huset på nummer 4 er også et ældre hvidkalket murstenshus bygget omkring år 1900. Huset var en tid ejet af Anna Clausen og Emil Larsen, der siden fik hus i

Gl. Mejerivej 1. Bygget omkring 1900, som et af de ældste huse på vejen. Bygget på en udstykning fra Strandgården i Nederste Torpen

Sletten. En tid boede der en mand til leje på 1. sal, han var kendt i bybilledet med sin sofacykel med rat. Huset på nummer 6a var oprindeligt et lille rødmalet træhus. Der boede i mange år malermester L. Johansen, *Den Lille maler*, med familie. Med skiftende ejere er der bygget om og bygget til, og huset er nu malet sort.

Omkring 1930 var der endnu åben markjord på Gl. Mejerivejs østside, ud mod den nye Strandvej. Jorden havde haft skiftende ejere, og det blev Viggo Petersen fra Lavegaard, der kom til at udstykke denne del af Nederste Torpens overdrev. Det er blevet fortalt, at når der stod korn på marken, blev den nøje overvåget af forvalter Markussen. Især når børnene på vej til skole tog genvej over marken, kunne det udløse dagens første skideballe, og så var det med at spæne. I 1948 var begge vejsider

fuldt udstykket. Byggegrunden på nummer 3 blev i 1935 erhvervet af Gartner Poul Ejlersen i byen kaldet *Ibenholt*, efter et dilettantstykke han havde medvirket i. Poul Ejlersen var ældste søn af gartner Ejler Ejlersen på Dauglækkevej. Samme år fik han byggetilladelse og kunne flytte ind året efter. Bungaloven blev opført af møllebygger Jensen fra Fredensborg. I den detaljerede byggebeskrivelse, der findes i kommunens byggesagsarkiv, nævnes det blandt andet, at huset har 31 cm tykke hule ydermure med stålbindere. Det var kun i de første par år, at Poul Ejlersen selv boede i dette hus. Et par år efter købte han også nabogrunden og fik bygget endnu en bungalow, som han så flyttede ind i med sin familie. I tiden umiddelbart efter anden verdenskrig blev det sidste stykke markjord udstykket. Parcellen til huset på nummer 7 blev i 1946 købt af murermester Ernst Nielsen på Torpenvej. Han fik dog ikke bygget på grunden, men solgte den i 1947 til chauffør Holten Petersen for 4.000 kroner. Holten Petersen fik ved egen og sine sønners hjælp bygget en rødstensvilla på grunden. Byggeprisen huskes at have været 39.000 kroner, og huset stod færdigt i 1955.

Udstykninger og bebyggelser ved den *Gamle Mejerivej* har aldrig undergået nogen overordnet planlægning, hvilket kvarteret også tydeligt bærer positivt præg af. Det blev gennem de første mange år heller ikke betragtet som noget særlig fint sted at bo. Mange af husene har været beboet af folk med tilknytning til Sletten. Hvis man af plads mangel var nødt til at flytte "*Oven for Bakken*," som det hed sig dernede, så var der alligevel ikke så langt ned til havnen og familien i byen.

Kilder:

Viggo Rendtorff - Hus nr. 14.

Kirsten Overgaard, Svendsen Andersen - Hus nr. 12.

Peder Bagger, der boede en del af sine drengeår på vejen.

Lynn K. Pihl, Gl. Strandvej 230, Humlebæk.

Kirsten Berglund, Hvass Petersen. Humlebæk.

Peter Heiberg, Fredensborg - vedrørende kystbaneprojektet.

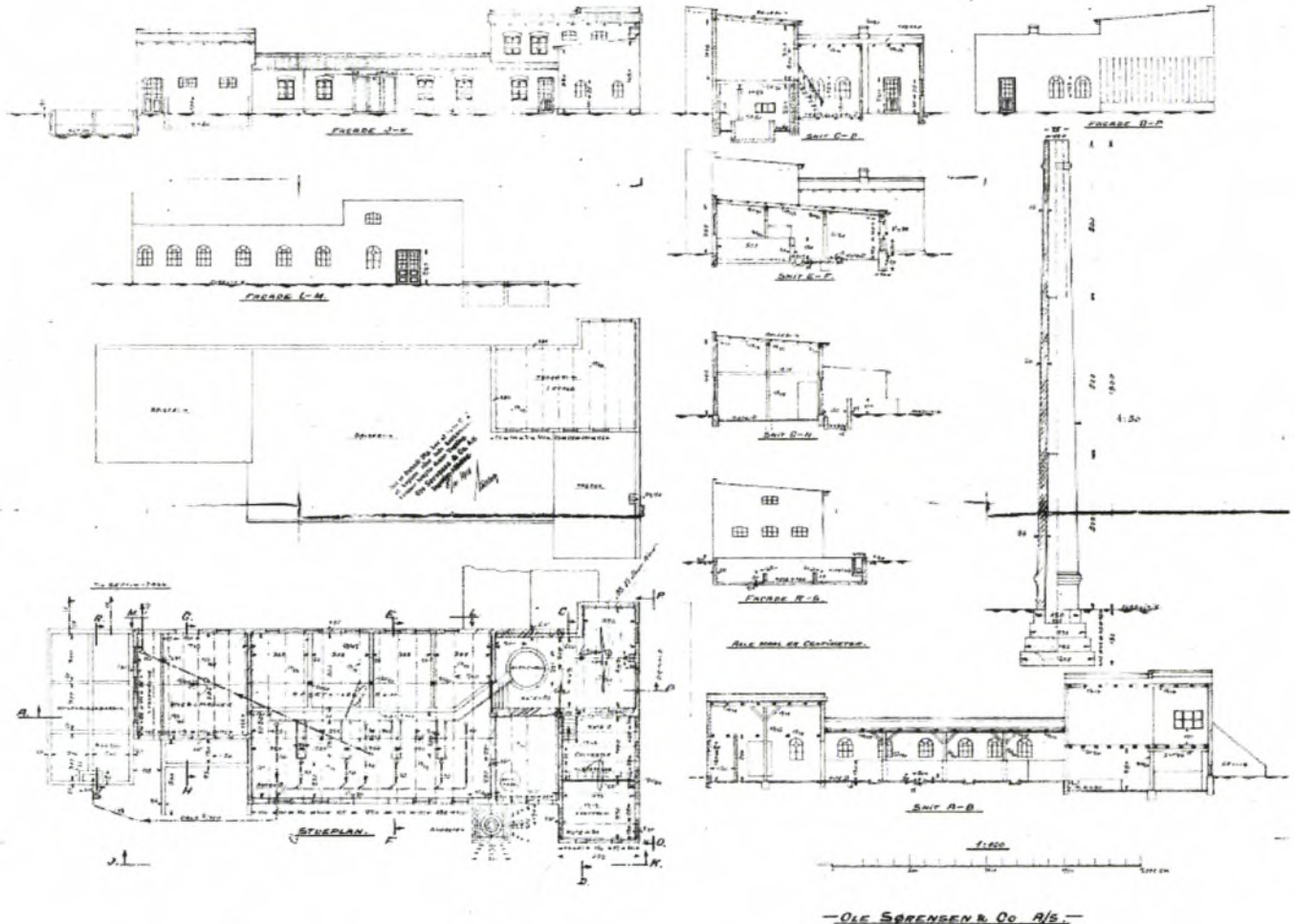
Danske Mejeristat, udgivet 1931.

Foto og kortmateriale fra Fredensborg arkiverne og Banedanmark

NORDSJ. TEKN.-KEM. FABRIK

KARTOFFELMELSFABRIK.

№ 68
Pl. 100

OLE SØRENSEN & CO A/S.

Ved fabrikant Carsten Almes overtagelse af Kartoffelmelsfabrikken i 1918 havde han store planer for udvidelse og nybygninger på fabrikken. Plantegningen blev udført af Ole Sørensen A/S, men planerne blev skrinlagt, da afsætningen af kartoffelmel var faldet drastisk.

Søren Kierkegaard i Fredensborg

Ernst Tursø

Søren Kierkegaard

Filosoffen og forfatteren Søren Kierkegaard fejres overalt både i Danmark og udlandet i anledning af 200-året for hans fødsel den 5. maj 1813. Hans betydning for litteraturen og videnskaben markeres bl. a. ved udsendelsen af det sidste af i alt 28 bind med Søren Kierkegaards skrifter.

Han vovede sig sjældent uden for København, men drog dog ud på kortvarige udflugter. I en åben wienervogn begav han sig ud i det nordsjællandske landskab og

nød ”luftbadet” og naturen. Især var han draget af skovene med deres stilhed og afsondrethed, der gav ham ro til hans filosofiske overvejelser og impulser til hans fortsatte arbejde med etiske spørgsmål.

Han har kun været i Fredensborg på kortere ophold, men takket være hans dagbøger og omfattende brevsamlinger kan man følge hans færd i stort og småt.

I 1845 indlogerede Søren Kierkegaard sig på ”Store Kro”, hvorfra han tog på ture i den mennesketomme Fredensborg Slotshave og den store Gribskov, hvor der nu findes en mindesten for ham ved Rødepæl Stjernen. Under opholdet på Store Kro var han så uheldig at slå en kop i stykker. Da han var kommet hjem til København, sendte han en pakke med en ny kaffekop til værtshusholderen på ”Store Kro”, Ole Johansen Cold med et følgebrev. Selv om baggrunden var ganske dagligdags, benytter Søren Kierkegaard anledningen til et lille filosofisk skoleridt. Læs bare her:

”Højstærede!

Ved al min Efterforsken var jeg jo som sagt, kun kommet til det for den Ituslagne og Tabte eller Tabte og Ituslagne smigrende Resultat, at dens Mage ikke var at finde. Heldigvis var den, hvad jeg nu veed, ogsaa i Deres Husholdning udmærket som eneste i sit Slags. Hvorledes heldigvis? Jo, ellers antager man jo rigtignok, at det er det tungeste Tab at miste hvad der var eneste i sit Slags, men med Kaffekopper troer jeg man gjør en Undtagelse og finder det trøstende at den tabte var eneste i sit Slags, finder det ellers allertungeste Tab for allerlettest: at miste en mageløs. Så lad da dette herved medfølgende Par indtræde i det tabtes Sted og paa samme Vilkaar, at der, naar de tabes, ikke er stort tabt.

S.Kierkegaard.”

I 1848 var Søren Kierkegaard atter i Fredensborg. Han havde i 1840 forlovet sig med den velkendte kontorchef i finanshovedkassen, etatsråd Olsens datter Regine, men forbindelsen var på forhånd dømt til at mislykkes, og allerede tretten måneder senere blev forlovelsen ophævet. I det københavnske borgerskab blev det betragtet som en stor skandale, og Søren Kierkegaard nagedes af moralske og religiøse skrupler. Han ønskede brændende at forlige sig med Regine og familien. I sin dagbog beretter han om et mislykket forsøg på forsoning, der foregik i Skipperalleen i Fredensborg:

Regine Olsén

”Om Løverdagen (26. august 1848) kjørte jeg til Fredensborg. En uforklarlig Anelse drev mig, jeg var saa glad og saa forvisset næsten om, at jeg maatte træffe Familien der – og at der saa maatte gjøres et Forsøg. Jeg ankom. Der var Ingen. Jeg gik min sædvanlige Tour, talte med Thomas eller hvad det er han hedder den ene Matros, som sagde til mig, at det nok var første Gang jeg var i Fredensborg i aar, som sandt var. Jeg spurgte ham saadan en passant om Etatsraad Olsen havde været der tidt i aar. Han svarede: Nei, kun een eneste Gang, 1ste Paaskedag.

Saa gik jeg op til Kolds igen, sad og spiste – da gaar der en Mand forbi Vinduet: Det var Etatsraad Olsen.

Han er den Eneste, jeg dog med Sikkerhed turde forlige mig med, thi her er ingen Fare som for Pigen. Jeg skulde snart kjøre, men gik dog blot een Gang ned i Skipper-Alleen, med det Forsæt, kun at gaae den ene Gang. og for den Gang at opgive Forsøget, hvis jeg ikke mødte ham. Men ganske rigtigt: jeg møder ham. Jeg gaaer hen til ham og siger: God Dag, Etatsraad Olsen, lad os dog engang tale med hinanden. Han tog sin Hat af og hilste, men derpaa slog han af mig med Haanden og sagde; Jeg vil ikke tale med Dem. Ak, Taarerne stode ham i Øinene, og det var en qvalt Lidenskabelighed med hvilken han sagde disse Ord. Saa traadte jeg ind paa ham, men derpaa gav Manden sig til at løbe saa hurtigt, at det, selv om jeg vilde, havde været umuligt at naae ham. Dog fik jeg sagt saa meget, og han hørte det: Nu gjør jeg Dem ansvarlig, at De ikke vil høre mig.

Mere kan der for det første ikke gjøres.”

Store Kro som den så ud, da Søren Kierkegaard besøgte den omkring 1850

Kilder:

Cappelørn, Niels Jørgen: Et hidtil ukendt brev fra Kierkegaard. I: Kierkegaardiana. IX. Kbh. 1974, s. 267-270.

Kierkegaard, Søren: Dagbøger. Bind 3. 1963. side 38.

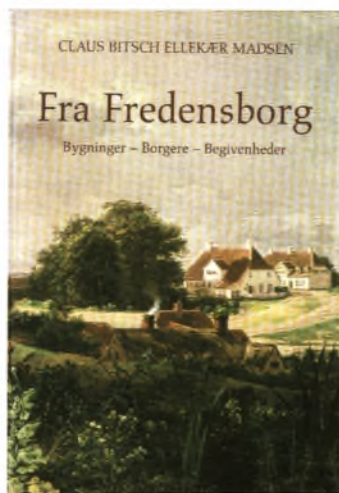
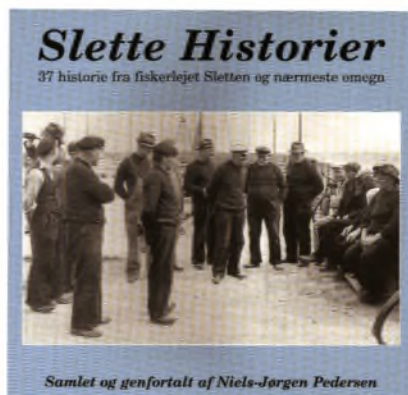
Strandberg, Kaj: Store Kro gennem 250 år. 1973. 52 sider, ill.

Richter-Friis, Niels: Ottevejskrogen i Grib Skov: I Folk og Minder fra Nordsjælland. 1977, side 6-13, ill.

Bogen er skrevet af den lokale historiker, cand. mag. Henriette Kragh Jacobsen, suppleret af foreningens formand Bent Skov Larsen. Amatørfotografen Heidi Ølgaard har taget en række smukke fotos til den rigt illustrerede bog

I bogen skildres de tre lokale kirkegårde og et udvalg af personer, der ligger begravet her. Ved du fx., hvilken kvinde, der gemmer sig bag pseudonymet Tom Hill, hvem var krigskorrespondent for Politikken under borgerkrigen i Spanien, og hvem blev født i den samme præstegård i Grønland som Knud Rasmussen? Bogens kort lægger op til at man selv kan foretage en lokal- og kulturhistorisk vandretur på de tre kirkegårde og bl. a. finde svarene.

Spændende lokalhistoriske bøger

*Det er stadig muligt at
erhverve eksemplarer af
nogle af vores tidligere
udgivelser.*

*Henvendelse til:
Bent Skov Larsen,
tlf. 49 19 11 47
bent.sl@mail.tele.dk*

ISBN: 978-87-990322-8-0
ISSN: 1602-5067